

FOOKUSGRUPIUURING RESERVVÄELASTE ÕPPEKOGUNEMISTEST: ÕPPEKOGUNEMISTEL OSALENUD

KVALITATIIVUURINGU ARUANNE

TALLINN

Veebruar 2014

---

www.saarpoll.ee

SISUKORD

UURINGU TAUST	3
Fookusgruppide koosseis.....	4
Sihtgrupi eripärast	6
UURINGU TULEMUSED.....	7
1. Kokkupuuted ja esmased assotsiatsioonid seoses õppekogunemistega	7
2. Õppekogunemiste maine ja varasem nägemus õppekogunemistest	7
3. Üldised arvamused riigikaitsest ja õppekogunemiste vajalikkusest	10
4. Hinnangud õppekogunemistele	12
4.1. Õppekogunemise korraldus	12
4.2. Rahaline mõju	16
4.3. Mõju tööle või õpingutele	18
4.4. Mõju pereelule	20
4.5. Positiivsed küljed ja motiveerivad tegurid	21
4.6. Negatiivsed küljed ja takistused	23
5. Soovitavad muudatused õppekogunemiste juures.....	24
5.1. Soovitavad muudatused õppekogunemiste korralduses	24
5.2. Sanktsioonid	28
5.3. Kaitsetahte suurendamine	29
5.4. Lisainformatsiooni vajadus.....	30
5.5. Ühiskondlik tunnustus	32
6. Sõnumite testimine	33
6.1. Proovile paneku sõnum	33
6.2. Slängi sõnum	35
6.3. Arengu sõnum	39
6.4. Kolme sõnumi võrdlus	41
6.5. Üldised ootused ja ettepanekud seoses mainekampaaniaga	41
KOKKUVÕTE.....	44

UURINGU TAUST

Sotsiaal- ja turu-uuringute firma Saar Poll viis jaanuaris 2014 läbi uuringu, mille fookuses olid Kaitseväge reservväelaste õppekogunemised. Käesolevas aruandes käsitletakse üht uuringu sihtgruppi, kelleks on varasemalt reservväelaste õppekogunemistel osalenud mehed. Antud sihtgrupi hulgas oli uuringu eesmärgiks saada ülevaade, millised assotsiatsioonid tekivad fookusgrupis osalejatel seoses reservväelaste õppekogunemistega, kuidas osalemisse suhtutakse, milline on õppekogunemistel osalenute tagasiside, millised motivaatorid ja takistused esinevad reservväelaste õppekogunemisel osalemisel, kuidas ning milliste sõnumitega oleks võimalik parandada õppekogunemiste mainet. Samuti uuriti, kuivõrd vajalikuks peavad uuringus osalenud reservväelaste õppekogunemisi, kas ja miks peetakse Eestis vajalikuks reservarmeed ja totaalkaitset ning millised on osalejate arvates Eesti suurimad julgeolekuohud.

Uuring viidi läbi kvalitatiivmeetodil. Kokku toimus neli fookusgrupivestlust varem reservväelaste õppekogunemistel osalenutega. Igast grupivestlusest võttis osa 3-8 meest, kellel on reservväelaste õppekogunemise kogemus. Lisaks oli kõigis gruppides osalenute seas oli ka mehi, kes pole varem mingil põhjusel reservväelaste õppekogunemistel osalenud. Nende osalejate arvamusi ei kajastata käesolevas aruandes, vaid eraldi aruandes, mis vaatleb mitte-osalenute sihtgruppi. Ühe fookusgrupi orienteeruv kestus oli 1,5 tundi ning see viidi läbi professionaalse moderaatori poolt eesti keeles.

Fookusgrupi toimumise koht ja aeg	Osalenute arv	Keel
18.01.2014, Tartu	5 varem reservväelaste õppekogunemistel osalenut; 1 mitte-osalenu	Eesti
21.01.2014, Tallinn	8 varem reservväelaste õppekogunemisel osalenut; 1 mitte-osalenu	Eesti
22.01.2014, Tallinn	3 varem reservväelaste õppekogunemisel osalenut; 3 mitte-osalenut	Eesti
27.01.2014, Tartu	7 varem reservväelaste õppekogunemisel osalenut; 1 mitte-osalenu	Eesti

Reservväelaste õppekogunemisel osalenute värbamiseks fookusgruppidesse võeti aluseks Kaitseministeeriumilt saadud kontaktandmed.

Fookusgruppide koosseis

Esimene grupp. Tartu, 18.01.2014.

Grupis osalenud:

R1: 42-aastane, töötab autojuhina, peres on kuus last. Reservväelaste õppekogunemistel käinud mitmeid kordi.

R2: 31-aastane, töötab maaklerina, peres on üks laps, teine tulemas. Reservväelaste õppekogunemistel käinud üle nelja-viie korra (sh Kaitseliiduga).

R3: 29-aastane, töötab ametnikuna ning õpib ülikoolis. Vabasuhtes, üks laps. Reservväelaste õppekogunemisel käinud mitu korda (sh Kaitseliiduga).

R4: 29-aastane, töötab kultuuriasutuses. Elab koos elukaaslasega, lapsi ei ole. Reservväelaste õppekogunemisel ei ole käinud.

R5: 30-aastane, töötab projektjuhina. Peres on naine ja üks laps. Reservväelaste õppekogunemisel käinud ühe korra.

R6: 33-aastane, töötab tootmisjuhina. Peres on kaks last, kolmas tulemas. Reservväelaste õppekogunemisel käinud ühel korral (Kaitseliiduga).

Teine grupp. Tallinn, 21.01.2014.

Grupis osalenud:

R1: 28-aastane, töötab ja õpib ülikoolis, elukaaslane. Reservväelaste õppekogunemisel käinud ühe korra.

R2: 46-aastane, töötab avalikus sektoris, lapsed täiskasvanud. Reservväelaste õppekogunemistel käinud mitmeid kordi.

R3: 33-aastane, töötab ülikoolis, üks laps. Reservväelaste õppekogunemistel käinud mitu korda.

R4: 30-aastane, töötab avalikus sektoris, vallaline. Reservväelaste õppekogunemistel käinud ühe korra.

R5: 23-aastane, reservväelaste õppekogunemisel käinud ühe korra.

R6: 25-aastane, õpib ülikoolis. Reservväelaste õppekogunemisel käinud ühe korra.

R7: 35-aastane, tööd ei ole. Peres on naine ja laps. Reservväelaste õppekogunemisel ei ole käinud.

R8: 28-aastane, töötab riigiametnikuna. Reservväelaste õppekogunemistel käinud kaks korda.

R9: 35-aastane, töötab logistikajuhina. Oli tegevteenistuses 2006. aastani. Reservväelaste õppekogunemisel käinud ühe korra.

Kolmas grupp. Tallinn, 22.01.2014.**Grupis osalenud:**

R1: 32-aastane, töötab meelelahutus sfääris. Naine ja 5-aastane poeg. Ei ole osalenud reservväelaste õppekogunemisel.

R2: 34-aastane, töötab projektijuhina. Üks laps, suhtestaatus keeruline. Ei ole osalenud reservväelaste õppekogunemisel.

R3: 26-aastane, elab koos elukaaslasega. Reservväelaste õppekogunemisel käinud mitmeid kordi.

R4: 24-aastane, töötab turundusjuhina. Vallaline, lapsi ei ole. Ei ole osalenud reservväelaste õppekogunemisel.

R5: 25-aastane, töötab müügi valdkonnas. Vallaline, lapsi ei ole. Reservväelaste õppekogunemisel osalenud ühel korral.

R6: 29-aastane, töötab projektijuhina. Elab koos elukaaslasega. Reservväelaste õppekogunemisel osalenud kahel korral.

Neljas grupp. Tartu, 27.01.2014**Grupis osalenud:**

R1: töötab maalerina, naist ega lapsi ei ole. Reservväelaste õppekogunemisel osalenud ühel korral.

R2: 28-aastane, töötab IT alal, naine on, lapsi ei ole. Reservväelaste õppekogunemisel osalenud vähemalt ühel korral.

R3: 24-aastane, õpib ülikoolis, elukaaslane on, lapsi ei ole. Reservväelaste õppekogunemisel osalenud ühel korral.

R4: 37-aastane, töötab proviisorina, peres on abikaasa ja kolm tütart. Reservväelaste õppekogunemisel osalenud kahel korral.

R5: 24-aastane, õpib ja töötab IT alal, elukaaslane on, lapsi ei ole. Ei ole osalenud reservväelaste õppekogunemisel.

R6: 27-aastane, töötab klienditeenindajana, vabaabielus. Reservväelaste õppekogunemisel osalenud ühel korral.

R7: 43-aastane, töötab kultuuriasutuses, naine ja kaks last. Reservväelaste õppekogunemistel osalenud mitmeid kordi.

R8: 39-aastane, ei ole pereinimene, töötab avalikus sektoris. Reservväelaste õppekogunemistel osalenud mitmeid kordi.

Sihtgrupi eripärast

Käesolevas aruandes välja toodud tulemuste interpreteerimisel ning laiemasse konteksti asetamisel tuleb silmas pidada uuringu sihtgrupi eripära. Esiteks kuuluvad fookusgruppides osalenute hulga küllaltki paljud Kaitseliitu, mis on vabatahtlik organisatsioon, seega on nende motivatsioon riigikaitsega seotud tegevustest osa võtmiseks (sh õppekogunemistest) keskmisest kõrgem. Mitmed respondendid on osalenud õppekogunemistel korduvalt ning täheldada võib ka üldist positiivset suhtumist riigikaitse küsimustesse. Teiseks näitab juba nõusoleku andmine osalemiseks Kaitseväe reservväelaste teemalise uuringu grupivestluses, et konkreetne inimene peab riigikaitse ning õppekogunemiste temaatikat piisavalt oluliseks selleks, et kulutada sellele oma vaba aega. Kahtlemata ei moodusta sellisele kirjeldusele vastavad mehed aga täielikku läbilõiget Eesti Kaitseväe reservväelastest. Võib oletada, et Kaitseväe ja õppekogunemiste suhtes ühel või teisel põhjusel negatiivset hoiakut omava inimese suhtumine Kaitseväega seotud uuringus osalemisse kaldub samuti olema pigem vastumeelne. Küll aga on niisuguse inimese arvamused uuringus tõstatatud küsimustes tõenäoliselt küllaltki erinevad käesolevas aruandes välja toodust. Eripärasel sihtgrupil, kes antud uuringu puhul on läbilõikeliselt enam motiveeritud ning riigikaitse küsimuste osas positiivsemalt meelestatud, on küllaltki suur mõju ka uuringu tulemustele ning seda tuleks ka aruande tulemuste interpreteerimisel arvesse võtta.

Samuti tuleks uuringu tulemustega tutvumisel silmas pidada, et reservväelase arvamused sõltuvad väga palju sellest, millises väeosas on ta aega teeninud ning millises väeosas osalenud õppekogunemisel. Fookusgruppide modereerimise käigus oli selgelt tunda, kuidas erinevate väeosade organisatsiooniline kultuur mõjutas reservväelaste hoiakuid õppekogunemistesse. Käesolevas aruandes on hinnanguid ja arvamusi seoses õppekogunemistega vaadeldud üldistatult, kuid ilmselt uurimistulemused erineksid, kui käsitluse objektiks oleksid hoiakud erinevates väeosades.

UURINGU TULEMUSED

1. Kokkupuuted ja esmased assotsiatsioonid seoses õppekogunemistega

Kuigi kõik respondendid, kelle hinnanguid ja arvamusi on käesolevas aruandes analüüsitud, olid varem osalenud reservväelaste õppekogunemistel, oli kokkupuudete arv ja sagedus siiski küllaltki erinev. Leidus nii inimesi, kes olid osalenud ainult ühel reservõppekogunemisel, kui ka inimesi, kes käivad enda sõnutsi õppekogunemistel sagedasti, enamasti oli sel juhul tegu aktiivsete kaitseliitlastega. Suurem osa uuringus osalenud reservväelastest oli aga õppekogunemistel käinud ühe või kaks korda. Olenevalt ametikohast ja auastmest on ka õppekogunemisel veedetud aeg olnud erinev – alates mõnest päevast kuni mõne nädalani.

Esmased assotsiatsioonid, mis uuringus osalenutel tekkisid seoses reservväelaste õppekogunemistega, olid valdavalt positiivsed. Leitakse, et reservväelaste õppekogunemine pakub igapäevaelule vaheldust, võimalust looduses viibida ning vanu tuttavaid näha. Need fookusgrupis osalejad, kes käivad reservõppekogunemistel sagedasti, peavad seda täiesti loomulikuks tegevuseks, mida ollakse võimalusel valmis ikka ja jälle kordama.

Kui see reservväelaste [õppekogunemise] kutse tuli, pigem oli jälle see [tunne], et saab tsiviilist natuke eemale. Vahelduseks hea meelega läksin. Ootan järgmist.

Põhiline oligi see, et vanu tuttavaid nägi ja sai metsa värske õhu kätte.

Eelmine aasta sai käidud /---/. Ka hea meelega läksin. Sai vanu rühmakaaslasi ja sõjaväekaaslasi näha. Alati, nii kui tuleb, ikka lähen.

Reservväe õppekogunemistel olen käinud üle nelja-viie korra. /---/ Kõik on juba üle kümne aasta kokku töötanud meeskond Kaitseliidu ridades. Ses mõttes on alati teada, kes mida teeb, midagi ütlema ei pea. Selles mõttes on hea lihtne, ainult positiivsed kogemused. Kui mõningased juhtimisvead välja arvata.

Esmaste assotsiatsioonidena tuuakse välja ka mõningaid negatiivseid aspekte, mis on seotud puudujääkidega õppekogunemiste korralduses.

Kuna ma 2 korda olen käinud, siis ma tean, kui debiilne see kohati on, milline "bardakk" seal toimub. Muidu on tore, hea meelega läheks.

2. Õppekogunemiste maine ja varasem nägemus õppekogunemistest

Uuringu käigus prooviti välja selgitada, milline oli fookusgrupi liikmete ettekujutus õppekogunemistest enne seal osalemist. Selgus, et nägemus õppekogunemistest on mõjutatud tugevasti ajateenistuses kogetust ja räägitust. Võib öelda, et inimese kogemus ajateenistuses mõjutab ka märkimisväärselt tema ettekujutust reservõppekogunemistest – sageli leitakse, et õppekogunemine ongi justkui ajateenistuse lühendatud vorm. Samuti on mõned fookusgruppides

osalejad ajateenistuse jooksul mõne Kaitseväe õppusega või õppekogunemisega kokku puutunud, ühe respondendi näitel õppekogunemise hüvanguks töötades, ning see on omakorda kujundanud nägemust reservväelaste õppekogunemistest. Kaitseleitud tegevatel meestel, kes fookusgruppides osalesid, on esmase ettekujutuse loonud kokkupuude just selle organisatsiooni tegevusega.

See on sama tegevus, mis Kaitseväes [ajateenistuses] on ka reservõppekogunemine, ainult lühendatud versioonis. Kaitseväes räägitakse sul ära, ja kunagi tuleb sul kutse, sa lähed ja seal oled. Seal midagi erilist ei ole.

Väeteenistuses tollal räägiti, et see kutse võib tulla kas viie kuu või viie aasta pärast, et see näeb välja nagu Kevadtorm. Öeldakse, et tuled kohale, saad oma varustuse kätte, siis lähed sinna mürama.

Minul oli enne Kaitseväge juba viis aastat Kaitseleitud olnud, ma juba teadsin kõike. Minu jaoks mingit uutset asja ei olnud. Kõik oli teada.

Esimene kokkupuude oli siis, kui ma ajateenistuses olin 98-99 [pataljoni nimi], siis oli vist esimene Eesti Kaitseväe reservõppe kogunemine, esimene mälestus on sealt. Hulgani napsuseid naljamehi, erinevates vormides, mis kellel kodus alles olid. Sealt esimene lõbusam mälestus. Mind ajateenistusest rakendati selle hüvanguks tööle.

Teiseks oluliseks teguriks, mis mõjutab inimeste ettekujutust reservväelaste õppekogunemistest, on lähedaste ja tuttavate kogemused ning nende poolt kõneldu. Üheks küllaltki levinud ettekujutuseks, mis tuttavate juttude põhjal tekkinud, on see, et reservväelaste õppekogunemistel on liialt vähe tegevust ning liiga palju aega veedetakse jõude. Samuti seostub reservväelaste õppekogunemine mõne osaleja tutvusringkonnas peamiselt alkoholi tarbimise ja pidutsemisega. Samas ei vastanud päris mitmete respondentide arvates õppekogunemine tegelikult varem kuulnud tuttavate kirjeldustele ning ettekujutus osutus valeks – seda nii aja raikamise kui alkoholi tarbimise osas. Nende respondentide sõnul ei osutunud varem kuulnud negatiivsed kommentaarid tõeks ning tegelikult jääd reservväelaste õppekogunemisega rahule.

Sõbrad oli rääkinud, kuidas ära saab. /---/ Aga ei mingit ootust. No mingi ootus muidugi oli. Et teed sedasama, mida oled õppinud üksteist kuud. Aga väike hirm oli, et sa teed hoopis midagi vastupidist./---/ Selles tutvusringkonnas, kus mina liikusin, valitses suhtumine, et sa teed seda, mida Kaitseväel vaja on, mis ei pruugi olla absoluutselt kooskõlas sellega, mida sa teha oskad. Loomulikult polnud see nii. Tegelikult oli väga asjalik.

Eks isa ja onud olid rääkinud, et kuidas käib, kui kutsutakse kordusõppustele. Neil oli see asi natukene teine. Rohkem ei teadnud midagi./---/ [Nemad rääkisid, et] oh, lust ja lillepidu oli.

Kõik räägivad, et siin[õppekogunemistel] kõik joovad, kõik „paneivad tina“.

Niipalju, kui ma olen kuskilt sõpradelt [kuulnud] või internetist lugenud, oli see, et väideti seda, et õppekogunemisele jõudes seal 7 päeva metsas juuakse koguaeg. Aga seda ei olnud tegelikult.

Kõik mu sõbrad käisid ära. Enamus rääkis, et passimine: „Kaks nädalat passisime ja oma erialaga eriti tegeleda ei saanud, käisime korra metsas, panime oma tuleohutuspunktid üles, siis panime kokku tagasi ja läksime sööma.“ Siis ma mõtlesin, et noh, misasja. Nii ei saa olla. Ja minu jaoks oli positiivne./---/ [See, mida enne olin kuulnud] absoluutselt ei vastanud tõele. Minu puhul ei vastanud. /---/Ma kujutasin, et ma istungi puu all ja tõmban suitsu ainult. Päris nii ei olnud.

Ei osanud nagu midagi [oodata]... Mulle öeldi pigem, et nagunii passid tühja, mingisugune joomine käib./---/ Mina kuulsin pigem negatiivseid kommentaare selle kohta. Et on ajaraiskamine. Mina jäin ise väga rahule, pigem vastupidi sellele, mis ma olin kuulnud.

Igavust ja sellist, et istun puu all ja suitsetan, sellist asja meil pole kunagi olnud.

Küll aga kinnitab üks fookusgrupis osaleja, et tõeks osutus varem kuulnud informatsioon reservväelaste kehva varustuse osas.

Mulje oli see, et kõik tuttavad ütlesid, et reservväelased käivad ringi nagu kaltsakad. Mulje vastas tõele./---/ Aga joomise kohapealt mina RÕKis alkoholi tarbimist ei näinud.

Uuringus osalenute seas leidub aga ka reservväelasi, kellel puhul õppekogunemine ei vastanud nende ootustele, vaid valmistas pigem pettumuse – õppekogunemisest loodeti enamat nii tegevuse kui varustuse osas.

Aga ootus oli see, et ma ikkagi lootsin niimoodi, et tuleks kohale, selline tõsine värk. Need, kes tulevad, need nagu tahavad seal olla ja teevad seda, mida tuleb teha, aga kokkuvõttes oli ikka nagu ajateenistuses. See, mis oli ajateenistuses, oligi, et need, kes ei teinud midagi, RÕKis samamoodi.

Ma ootasin ka, et tuleb tõsine värk. Tanktõrjes oleme, enne ikka lubati ka, et uued relvad [antakse] ja saame uuemaid ja ägedamaid rakette lasta. Aga ikka [jagati] need samad vanad küünlad välja /---/. Midagi väga tõsist ei olnud.

Üldise ühiskonna suhtumise osas reservväelaste õppekogunemistesse tuuakse välja nii positiivset kui negatiivset. Mõned osalejad märgivad, et ka nende tuttav või lähedane sooviks reservväelaste õppekogunemisel osaleda, teised toovad aga välja vastumeelsust, mida nad on oma tuttavate või teenistuskaaslaste juures täheldanud.

Osad [õpingukaaslased] ütlesid, et tahaksid ka [õppekogunemisele] kaasa tulla.

Keegi ei tahtnud tulla ka. Mul kõik sõbrad, nad ei ole niisama mitte läinud, nad on kõik arstitõendiga, lihtsalt nad ei tahtnud minna./---/ Nüüd on ajad teised, inimesed tahavad realselt minna ajateenistusse, noored tahavad minna. Mul isagi on küsinud, et kas teda ei kutsuta reservõppekogunemisele.

Ma tean, et osadel [teenistuskaaslastel] on väga hea meel, et nad ei pea elu sees kunagi enam sellisesse kohta minema.

Õppekogunemisele on tulnud ka sellised, kes ajateenistuses andsid igal võimalusel märku, et nad vihkavad riiki ja ei taha seal olla, aga ikka tulid ka õppekogunemisele, et nagu sellest ei saanud aru hästi.

On ikka sellist juttu ka, et oligi keset metsa, istusid kuskil puu all ja ei teinudki midagi. Tundub, et see sõltub väga palju sellest, kus seda väljaõpet, kes seda korraldab, kes seda läbi viib. /---/Aga valdavalt mul on tunne, et vähemalt 70 protsenti tagasisidest on positiivne. Ma arvan, et selline võiks olla meelestatus ühiskonnas.

3. Üldised arvamused riigikaitsest ja õppekogunemiste vajalikkusest

Uuringus osalenute käest küsiti, kuivõrd vajalikuks Eesti riigile peavad nad reservarmeed ja totaalkaitset. Enamasti on uuringu osalenud reservväelased arvamusel, et reservarmee on Eesti-suguse väikese riigi puhul ainuõige ning tegelikult ei ole sellele alternatiivi. Mitmed respondendid tõmbavad siinkohal paralleeli Lätiga ning leiavad, et reservarmee loobumine vähendaks oluliselt riigi kaitsevõimet. Samuti esineb seisukohta, et reservarmee puhul on kõige parem hinna ja kvaliteedi suhe ning seisukohta, et reservarmee on praegusel ajal Eesti riigi poolt valitud tee ning seda pole lihtne muuta. Üks uuringus osaleja märgib praeguse süsteemi juures positiivsena ka seda, et missioonidel viibiv palgaarmee üksus omandab reaalseid kogemusi lahinguväljal, mida saab hiljem teiste Kaitseväe üksustega jagada.

See [reservarmee] on Eesti puhul ikka, ma arvan, et ainuõige. Me oleme ju nii väike riik.

Mina pooldan seda varianti, mis meil praegu ongi. See, et on palgaarmee, see väikene üksus, kes käibki nendel missioonidel, toobki seda know-how'd igalt poolt sisse ja meil on kaadrikaitseväelasi sealt võtta, kes on kogemustega lahinguväljalt. Ja kui vend ütleb ja põhjendab ära, miks see nii on, siis ma teist korda enam ei küsi. Ma tean, miks ta nii ütleb, sest ta on kogemustega.

[Reservarmee on] kõige odavam. Hinna ja kvaliteedi suhe on parim.

Aga on meil [reservarmeele] mingeid alternatiive või?

See on valitud tee, sa ei saa sealt maha hüpata järsku lihtsalt.

Alternatiivi meil ei ole.

No kes, kas lätlased tulevad meid kaitsma? Kõik naeravad nüüd selle peale.

Eesti suurimaks julgeolekuohuks peavad uuringus osalenud Eesti idanaabrit Venemaad. Probleemi nähakse ka Läti loobumises reservarmee. Üks osaleja märgib eraldi sõjalise tuleviku-ohuna Hiinat. Julgeolekuohutudena mainitakse aga lisaks rahvastiku vähenemist, keskkonnakatastroofide ohtu ning sisemässude võimalust, samuti märgitakse ära IT-julgeolek ning energiajulgeolek.

Kõige suurem oht on loomulikult idanaaber.

Sõjaline oht on meil ikka kõige suurem ühest suunast. Julgeoleku mõttes on erinevaid. IT, energia, NSA teemad jne.

Idanaabrid Läti kaudu, selline [ohu] variant.

Mina rõhutan tegelikult seda, et olgu selle venelasega, nagu on. Aga vaikne, suur punane kommunism on seal teise punase taga [Hiina], mis on tegelikult niivõrd suur rahvaarvult, et lihtsalt jalutavad suvaliselt üle. Kui venelasega läbi ei saa, siis pole probleemi, lähme võtame järgmise piiri. NAER. On teatud asju, mida ei panda lihtsalt tähele.

Läti puuduv esmane kaitsevõime [on meie suurim julgeolekuoht].

Üks oht on veel igasugused keskkonnakatastroofid, võib-olla. Seda võiks ka lisada, selleks peab Kaitseväge valmis olema.

Mingid sisemässud võivad ka siin [olla].

On sisemised ja välimised. Üks on kindlasti see, et toimub selline [rahvastiku] vähenemine. Ega meid ikka eriti palju pole.

Reservväelaste õppekogunemisi peetakse oluliseks ühest küljest seetõttu, et kuna Eesti on valinud reservarmee omamise, siis sellest süsteemist lähtuvalt on oluline korraldada ka reservõppusi teadmiste ja oskuste värskendamiseks. Üks respondent märgib, et ilma õppekogunemisteta muutuks ka ajateenistus mõttetuks, kuna seal omandatu ununeb ajapikku. Samuti märgitakse, et ka tagala ja staabi seisukohast on oluline lahingusituatsiooni läbi mängimine.

Nii kaua, kui on reservkaitse, siis pole muud varianti, minu arust, et peab minema.

Ikka ei lähe rooste, meil olid seal ka mingid tüübid, kes on 2001 lõpetanud ajateenistuse, tema jaoks, tal isegi alguses ei tulnud meelde, kuidas AK-4 lahti käib. Ikka tuleb meelde vahel.

Eriti, kui on tegemist keerukamate süsteemidega. Siis ikka on kordamine kasuks.

Kui korralikult tehtud [õppekogunemine], on väga oluline.

Ilma nendeta [reservväelaste õppekogunemisteta] ajateenistus oleks ka suhteliselt mõttetu, ikka teadmised ununevad ka mingi aja peale. Ja kui sa ikka relva ei näe, ei mäletagi, kuidas ta välja näeb ja kuidas temaga lasta.

Pigem siin on see, et RÕKi eesmärk ei ole ju mitte väga uut õppida, kui õpitut kinnistada ja hoida kord omandatud, et see ära ei kaoks.

[Ilmselt mõeldud metafoorina] Kui sa näitad, et igapäev jõusaalis käid, siis naabri Vasja näeb, et sa teed lihastreeningut, siis ta nii kergesti ei tule tüli norima.

Kogu see tagalaprotsess, reaalne läbi tegemine/---/.Aga senikaua, kui nad ei ole seda aastaid-aastaid läbi teinud, siis nad ei kujuta ette, kuidas nad peavad paari päevaga terved suured massid metsa saama. Tagalale on iga õppus reaalne, see olukord nende jaoks.

Praegu on ikka palju puudu. See on väga oluline, aga praegu on veel palju puudu. Minna edasi on ikka väga palju. Kogu see mobilisatsiooni pool, tegelikult see on korralikult läbi harjutamata. /---/Pigem harjutab seal siis Kaitseliit formeerimist, staap juhtimist, meie harjutame jälle kohatäitmist. Iga mees teab, kuidas töötab. See on vastuoluline, kas peab mõtlema või ei pea mõtlema. Võiks ju olla kõigil suur pilt ees, et miks ta seda teeb.

Üldiselt on fookusgruppides osalenud küllaltki motiveeritud osalema reservväelaste õppekogunemistel, suurt vastumeelsust ei ole selles osas kellelgi ning üldiselt ollakse valmis osalema ka järgmisel korral, kui kutse peaks tulema. Mõned osalejad suhtuvad neutraalsemalt, teised lähevad õppekogunemistele hea meelelega ning kohati lausa ootavad kutset. Mitmed respondendid märgivad, et neid ajendab õppekogunemistel osalema patriotism ja kaitsetahe.

Võiks öelda, et läksin hea meelelega. Tundsin ennast väga hästi, suurepäraselt umbes nädal aega.

Mina just ootasin seda. Samal ajal, just paljud mu tuttavad, kes samal ajal Kaitseväes käisid, kutsuti eelnevatel aastatel, siis ma mõtlesingi, et millal mulle see kutse tuleb ükskord. Siis kui ta lõpuks tuli, siis ei jõudnud ära oodata, millal metsa saab.

Me näeme kaitsetaht siin [fookusgrupis]

Ma niisugune naiivne, teen seda patriotismist ikka.

Siinsed [fookusgrupis osalevad] kodanikud on sellised, motiveeritud.

Samuti märgivad fookusgruppides osalejad, et reservväelastel polegi õppekogunemisel osalemise suhtes valikut - õppekogunemine on seadusest tulenev kohustus ning mitteilmumine on karistatav.

Mitteilmumine on karistatav.

Põhiseadusest tulenev kohustus

Sellel paberil, mis ma kätte sain 1/4 ütleb kuhu kohta, millal ja kuidas ja 3/4 sellest, räägib, mis siis kui sa ei tule.

4. Hinnangud õppekogunemistele

Fookusgruppides osalenute käest uuriti ka seda, millise hinnangu nad annavad nad oma kogemuste põhjal õppekogunemisel osalemise erinevatele aspektidele, mida positiivset ja mida negatiivset tuuakse õppekogunemistel osalemisega seoses välja, millised on suurimad takistused ning millised suurimad motivaatorid õppekogunemisel osalemiseks. Neil teemadel on peatunud käesolevas peatükis.

4.1. Õppekogunemise korraldus

Uuringus osalenud reservväelaste tagasiside õppekogunemise korralduslikule poolele varieerub küllaltki palju ning sõltub olulisel määral sellest, millal ja millisest õppekogunemisest on reservväelane osa võtnud.

Üks negatiivsemaid aspekte, mis reservväelastele meenub seoses õppekogunemise korraldusega on ajakasutuse vähenemine efektiivsus. Ehkki esineb ka positiivseid kogemusi, tuuakse peamise puudujäägina välja, et õppekogunemistel oleks aega võinud kasutada otstarbekamalt. Iseäranis tõstatub see probleem formeerimise ning varustuse välja jagamise ja ära andmisega seoses. Mõnede fookusgrupis osalenute meelest on puudujäägid ajakasutuses peamiselt suurte inimrühmade koordineerimise probleem ning mida suurema üksusega on tegu, seda keerulisem on vältida asjatuid viivitusi. Samas leitakse, et ajakasutuse osas sõltub kõik väga palju konkreetsetest ülemustest, kes asju organiseerivad. Kuivõrd ühe inimese isiklik kogemus sõltub siinkohal mitmetest asjaoludest ja teguritest, siis võib öelda, et õppekogunemiste tase ajakasutuse efektiivsust silmas pidades on küllaltki ebaühtlane. Reservväelastele jaoks on aga selgelt oluline see, et õppekogunemisel oleks nende aeg otstarbekalt sisustatud.

Minu jaoks on see , et kui ma paariks nädalaks kohale ilmun, siis ma midagi ka teen paari nädalaga. Mulle võib rahakott kukkuda taskusse, kuid ma tahan, et see aeg läheb õigesse kohta. Kui ma enda eraelu panen pausi peale, siis ma käiksin juba kuskil mujal.

Võib ju vabalt käia, aga et läheks asja ette, ei tahaks niisama kulutada kaks nädalat.

See [ajakasutus] oli meil pigem negatiivne. Nad ei pakkunud meile, nad ei täitnud piisavalt meie aega ära. Kui sa ikkagi tuled reservväelasena juba välja, siis sa tegelikult tahaksid saada sellist väga ekstreemset puhkust.

Mida suurem üksus, seda rohkem lohisema hakkab. Rühma tasemel, jao tasemel on võimalik väga efektiivselt kõik ära teha ja siis tulebki see „aga ülejäänud kompanii pole veel kohale jõudnud“ ja siis tulebki kuidagi see aeg parajaks teha lihtsalt. See sõltub ka väga palju, näiteks kui ümberpaiknemised on, sõltub masinapargist näiteks.

Mida suurem õppus seda rohkem ohtu, et keegi unustas mingi väeosa, mis võib olla kompanii suurune, lihtsalt unustatakse kuhugi ära. Ja passidki kaks nädalat. Et siis ei ole sellist suurt pilti ees. Aga inimene vaatab oma seisukohalt, siis tekivad sellised asjad nagu see, et mõtlen kaks nädalat-miks ma siin olen?

Viis päeva istusime telgis, kütsime ahju ja mängisime kaarte.

Põhimõtteliselt kutsuti kohale sinna, aga reaalselt midagi tegema ei pidanud.

Mina väidan, et kõik on kinni inimestes. /---/Kõik tahavad nagu teha, see on ülemustes kinni kas nad viitsivad või ei viitsi.

Järgmised 3 päeva lihtsalt istusime seni kui jaoülemad, rühmaülemad said oma kaardi ja mingit juhtimisõpet. /---/ Tegelikult on see lõppude lõpuks maksumaksjate raha. Sest mulle maksti ju selle eest palka, et ma seal kohapeal passin maksumaksja rahast. Teiseks, ma ei saanud reedel tööl olla.

Ennast häiris seal kogunemistel varustuse kätteandmine ja tagasiandmine. Jõudsime kell üheksa sinna väeossa, viimane mees sai vist... Et varustus väljastati lõplikult meile vist kella seitsmeks õhtul. Järgmine päev pool rühma läks ennast täiendama, sest pooled asjad olid saamata. Ja tagasiandmine oli ka niimoodi. Seal mehed muutusid väga kärsituks, see ei liikunud üldse.

Kui me vaatame seda RÕKi ajakava, siis esimene päev kulub formeerimisele ja siis viimane päev lahkformeerimisele. Kui hakata vaatama, mitu päeva sellist kasulikku tegevust tehakse, siis seda nagu õieti ei olegi. Lihtsalt saaks aega kokku hoida.

Mulle ei meeldinud, et meie ja staabi ajakavad ei ühtinud. No kui meile öeldi hommikul, et mingi olukord läheb peale kell 5 ja siis ärkame kell 5 üles, olukord peale ja siis /---/ oli, et no mida te passite siin, staap alles magab täie rahuga, nagunii enne 10-t midagi ei toimu.

Vastukaaluks leidub vastajaid, kelle kogemused õppekogunemistelt on ajakasutusega seoses olnud positiivsed, suuremaid viivitusi pole toimunud ning õppekogunemistel veedetud aeg on leidnud otstarbekat kasutust.

Ja seal oli kõik väga hästi organiseeritud see asi. Kohale, kohe metsa, anti varustus kätte ja hakkas tegevus pihta. Nädal aega põhimõtteliselt passimist ei olnud.

Ma isegi võiks kiita seda organisatsiooni, sest me ülemad on normaalsed, ei olnud mingisugust passimist.

Minul kummalgi õppusel pole eriti vaba aega olnud.

Õpetamise efektiivsuse seisukohast on uuringus osalenud reservväelaste hinnangud samuti küllaltki erinevad, mis sõltub paljuski konkreetsest instruktorist, kes rühma juhendas, ning tema kogemustest.

Selles osas esineb nii kiidusõnu kui laistust. Samuti on õppekogunemisel osalevad reservväelased erineva teadmiste tasemega ning soovivad seetõttu veidi erinevat lähenemist. Mitmed respondendid toovad välja, et õppisid õppekogunemistel peamiselt iseseisvalt ning kaadrikaitseväelaste toetus jäi kesiseks.

Aga Kaitseväes hakkab kindlalt A-st ja O-st pihta. Seal on alati A-st ja O-st pihta. Võib-olla need, kes on Kaitseliidus aktiivsed, nende jaoks see on jälle nagu jama hakata jälle automaadi lahtivõtmist tegema. /---/Inimeste tase on väga erinev.

Võrreldes ajateenistusega, et ajateenistuse ajal oli meil hästi palju olid sõjakoolist, noored kadetid. Eks need halvasti ei õpetanud, aga nüüd seal RÕK-is olid vanad kalad, suured sõjardid, kes muidugi teadsid asju rohkem, tegid asju huvitavamaks.

Mis puudutab otseselt instruktoreid, kes meie rühma õpetab, siis vaieldamatult on nad... Nad Skaudist [Scoutspataljonist] tulevad, siis nad on Eesti tipud.

Kaitseliidu RÕK, seal osad ka instruktorid olid vabatahtlikud. Et võib-olla vabatahtlike tase ei pruugi alati see olla, mis tegevväelastel.

Ta [rühmaülem] oli aasta aega õppinud sõjakoolis ja tema reaalne lahingpraktika oli kordades väiksem kui minu jaoülematel. Õppus läks põhimõtteliselt nagu juhtimise poolest nahka selle poolest, et juhtimispraktikat seal teha ei saanud.

Mitte midagi uut, mingit läbikäimist ei olnud, mitte mingit taktikalist asju, mitte mingit täiendavat juhendamist ei olnud. Lihtsalt võtke nänn, minge ja tehke.

Midagi juurde ei õppinud, kordamine oli, mis Kaitseväes õpitud. Ja tegevust ei olnud ka väga palju. Aga positiivne on vähemalt see, et RÕKil saime lõhkeainetega ja miinidega ja asjadega rohkem ise möllata ja teha ise neid asju. RÕKis ei olnud meil siukest kontrolli peal.

See väljaõpetamise kontseptsioon vähemalt meil oli nii, et alguses tulevad juhid, siis juhid koolitatakse instruktorite poolt välja, aga siis pärast kui tuleb see allüksus, siis neid koolitavad välja need samad juhid, kes on tegelikult ise ka reservväelased. Mul oli tunne, et seal see väeosa lasi liiga asja käest ära, et nad enam ise ei olnud isegi juures, kui juba reservväelased reservväelasi koolitasid.

Ma toetaksin ka mõtet, et kaadrisõjaväelaste poolt toetus oli 0, rühm ise oli väga hea/---/. Põhimõtteliselt visati vette, öeldi, et tegutsege /---/ Meil rühmaülem kadus üldse viimaseks kaheks päevaks ära, tüüp ütles, et peab mingi lisakohustusega tegelema.

Minu arust neid instruktoreid oli ikka väga vähe. Pigem oli selline isetegevus, et vaadake ise, mida teete.

Mõned fookusgrupis osalejad toovad välja ka asjaolu, et mitte alati ei ole reservväelaste ametikohtadele määramine korraldatud kõige otstarbekamalt ning ei võta arvesse nende varasemaid kogemusi või Kaitseväe tehnilisi võimalusi.

Mind pandi miinipilduja üksuse ülemaks-ma olin miinipildujat näinud kõrvalt, ühe korra elus. Ma vaidlesin ülemusele vastu, et ma ei tea absoluutselt. Öeldi "pole hullu- õpid". Üksuse ülem [olin], ma pidin vastutama selle eest, pärast lõpus suutsin neile ikka selgeks teha, et mul teine eriala.

Põhiline jutt, mida on tavaliselt kuulda küll, kes on käinud õppekogunemistel, et pandi sellele erialale, mis mind absoluutselt ei puuduta.

Ma olen ka näinud näidet, et need kes jäävad üle, kui üksus on täis, neid visatakse ju ka kuskile.

Meil oli tegelikult ainult üks erand. Üks härrasmees, [talle] pandi reservväelase ametikohaks miinilaaduri operaator. Aga siukest tehnikat Eesti kaitseväes ei ole veel.

Ka varustuse ja tehnika osas on uuringus osalenute hinnangud küllaltki erinevad ning tase tundub olevat ebaühtlane. Mõned uuringus osalenud reservväelased on väga rahul, et said õppekogunemisel kasutada uuemat tehnikat, teistele valmistas õppekogunemine selles osas pettumuse. Mitmed reservväelased ei olnud rahul ka sellega, et varustuse jagamisel ei leidunud neile vajaliku suurusega esemeid.

Mis puudu jäi natuke seal, oli võib-olla... need vahendid ei olnud kõik sellised, mis oleks võinud olla. Tulejuhtidel ei olnud laserkaugusmõõdikuid kasutada, nii kaasaegseid vahendeid, vist ainult siis, kui laskmas käisime, siis anti kätte. Muidu kõike, mida oleks võinud kasutada, kallimat tehnikat ei proovitud.

Meeldis see, et laskemoona ja lõhkeainet kokku ei hoitud, sai ikka tankitõrje miine õhku lastud, kraave tehtud ja kõike. Et ikka rohkem, kui kaitseväge ajateenistuses, on positiivsemaid asju. Ja samuti, et olin kuulipildur, siis selle 1,5 nädalase õppekogunemise jooksul ma sain teravat rohkem kasutada, kui terve ajateenistuse jooksul ja see on positiivne.

Varustus on kõik viimase peal. Mitte midagi paha sõna pole öelda selle koha pealt.

Kui mina käisin nüüd, eelmine sügis, 2013, siis mulle tundus küll, et meile anti liiga palju staffi nädalaks ajaks. Kõik kummikud, vildid, ma mõtlen, mille jaoks?

Ma olen vähemalt 7 korda oma elus täitnud seda paberlehte, mida Kaitseliit, Kaitseväge sulle koju saadab või ajateenistuse ajal küsib. Mis on su peaümberrõõm ja mis on see pikkus jalanõudel ... See ei muutu ju elu jooksul!

Lihtsalt, kui sa lähed sinna, seal saavad lihtsalt saapad otsa. 43 [suurusega] saabast [vajad], on aga 45 ja 38, kumba sa valid. ÜLDINE NAER.

Sa saad väga täpselt välja arvutada, et mida inimesele vaja on, et kolmsada inimest tulevad, kes on kutsed kätte saanud, et neil on saapaid vaja, et mis numbriga mütse, mida vaja on, see pole mingi tuumateadus. /---/ Sellist asja ei saa lubada, et see on, mis mul jäi negatiivse poole pealt.

Toitlustamise ja olmetingimustega õppekogunemistel on reservväelased üldiselt rahul. Olgugi, et õppekogunemistel tuleb mõnikord läbi ajada küllaltki rasketes tingimustes, peetakse seda pigem normaalseks ning selles osas erilisi etteheiteid ei tehta. Küll aga tõstatab üks uuringus osalenud reservväelane küsimuse, kas rasketes tingimustes viibimine ikkagi täidab õppekogunemistel väljaõppeliste eesmärgi.

Toitlustus oli oma kompanii tasemel ja sinna on ainult parimat valitud.

Toidu mõttes, me sõime kuivtoitu metsas nagu ikka. See oli natuke jama, et isegi kui me tulime ära metsast, siis tegelikult meid ei lastud, reservväelasi ei lastud sinna sööklasse.

Süüa oli nii, et sa ei jõudnud ära süüa. Šokolaadi sai pärast koju tassida.

Minu jaoks pole kunagi külm ega halb olla.

Mul ei ole veel seisukohta kujunenud, kuidas sellesse suhtuda: kas me peame ennast kordusõppusel ikka niimoodi tapma, selles mõttes just, et me oleme nii kehvades tingimustes. Mida sa sellega juurde õpid? Oled ajateenistuse läbi teinud, sa tead, et sa saad hakkama-kas nüüd on tarvis ligedalt külmetada kuskil, see ei täida võib-olla seda väljaõppelist eesmärki.

Pigem kodanikud vist ootavadki seda, et kui sa lähed kodust ära, sa eladki metsas ja telgis, mitte ei veeda oma aega kasarmus, kus niigi on omal ajal veedetud. Pigem siis otsiks mingit vaheldust.

Mõnes fookusgrupis tõsteti esile ka erinevust hinnangutes õppekogunemistele sõltuvalt sellest, kas reservväelane osaleb seal Kaitseväe või Kaitseliidu kaudu. Kaitseliidu puhul mängib olulist rolli vabatahtlikkus, mis ühest küljest mõjub positiivselt meeskonnavaimule ja meelestatusele, teisalt leitakse, et Kaitseväe osas on õppekogunemised paremini läbi mõeldud.

Ma ühe korra olen käinud sellel, mida kutsub Kaitsevägi ja muidu olen ka Kaitseliidu liige ja käinud ka nendel Kaitseliidu omadel. Nad on hästi erinevad oma iseloomult./---/ Me hästi palju virisesime, siis kui see Kaitseväe õppekogunemine läbi viidi ja isekeskis, nii et see kuhugi ei jõua, see virin. Aga Kaitseliidu omad on loomulikult, kuna seal on hästi tugev see vabatahtlikkus, et sa ise vabatahtlikult kirjutad sellele õppekogunemisele alla. Seal loomulikult see vaim või meelsus on teine. Seal on ikka toredam.

Kaitseväe omadest on parem ettekujutus, sest Kaitseväe õppekogunemised on rohkem läbi mõeldud. Küll aga sealsed tegevused on suurema mastaabiga, mistõttu mõned võitlejad peavad väga palju passima, siis kui nende kord kätte jõuab.

4.2. Rahaline mõju

Uuringu tulemusena selgus, et see, kuidas õppekogunemisel osalemine mõjutab inimese majanduslikku olukorda, sõltub suuresti tema tööalasest staatusest, tööandjast, sissetuleku suuruselt ning auastmest, mille järgi õppekogunemisel osalemist tasustatakse. Mõju isiklikule või pereelarvele ei ole kõigi jaoks ühesugune – osa reservväelasi kaotab ning osa võidab rahalist aspekti silmas pidades. Fookusgruppide põhjal võib öelda, et näiteks üliõpilastele on õppekogunemisel osalemine reeglina majanduslikult kasulik. Samuti ei ole mõne uuringus osalenud reservväelase tööandja peatanud töötasu maksmist õppekogunemise ajaks või on reservväelasel võimalik võtta lisapuhkusepäevi. Selliste näidete puhul on õppekogunemisel osalemine mõjunud reservväelase rahalisele olukorrale positiivselt. Samas ei saa öelda, et ühegi uuringus osalenud reservväelase jaoks oleks majanduslik võit peamine motivaator õppekogunemistel osalemiseks, pigem suhtutakse sellesse kui lisaboonusesse.

Aga meil on väga hea tööandja. /---/Mina käisin suhteliselt harva, ühe korra ainult, sain sealt boonust, siis tööandja premeeris mind ka tubli riigikaitse väljaõppe osalemise eest sellega, et ta ei peatanud töölepingut selleks ajaks. See on nagu lisamotivatsioon mingil määral.

See paar või kolm nädalat raha ei kulu, sööd riigi kulul ja saad taskuraha, palka [kuna tööandja maksis edasi] ja toetust ka veel.

Mina jäin plussi, käisin siis ühe korra Säästumarketis, ülejäänud aja olin riigi kulul. Ikka mingi mitusada krooni jäin plussi.

Tudengil on ju igasugune raha, mis tuli juurde, positiivne.

Mina võin öelda, et oli just selline aeg, kui ma käisin koolis ja palka ei saanud kuskilt. Ja ma olin siis kolm nädalat ära metsas ja sain selle eest mingi 500 pluss eurot, pärast sain sellelt veel tulumaksu tagasi. Kokku ma arvan, mingi üle 600 eurot. No ongi, kuna ma tööd ei teinud, see oli arvestatav sissetulek. Aga samas see ei olnud minu jaoks ikkagi nagu siis lüke, et sellepärast ma olin sinna läinud. Ma isegi oleks läinud, kui ma ei saaks selle eest palka.

Mul oli positiivne mõju, kuna mul tööl puhkuse päevi ei loeta, siis ma alati olen võtnud puhkuse, sest sa tööandjale põhimõtteliselt ei pea ütleva, et sa lähed õppustele. Ja kuna mulle kogu aeg makstakse sama palka, siis ma lähen ja 2 nädalat käin puhkan ja pärast saan ohvitseri palga lisaks. /---/ Vastasel juhul oleks nukker.

Ma olin tudeng sel ajal ja ametikohajärgne palk oli väga hea seal ajateenistuses. Võrreldes selle tudengieluga.

Mina olin üliõpilane ja rahaliselt oli [õppekogunemisel osalemine] väga positiivne. NAER

Vastukaaluks märgivad mitmed uuringus osalenud, et hoopis majanduslik kahju on kõige olulisem tegur, mis takistab õppekogunemisel osalemist. Mitmed respondendid toovad välja, et õppekogunemisel osalemine võib lüüa eelarvesse augu ning kohati võetakse õppekogunemise ajaks töö juurest puhkust, et mitte kanda suurt rahalist kaotust. Mõnikord võitsid respondendid küll varasemal korral rahaliselt õppekogunemisel osalemisest (nt olid üliõpilased) või vähemasti ei kandnud suurt rahalist kahju, kuid nüüd, aastaid hiljem on nende sissetulek suurenenud ning sellest tulenevalt on makstava tasu küsimus nende jaoks praegu ka tunduvalt tähtsam.

Ainuke probleem oli küll see, et võtsin töö juurest ametlikult puhkust, sellepärast, et ametikohajärgne palk tõenäoliselt oleks pere eelarvesse augu löönud. See oli ainuke asi.

Mina olen mõlemal aastal selleks ajaks võtnud täitsa puhkuse, saan puhkuse rahad ja ma saan siis lubada, et õppekoguneda. Lisaks siis Kaitseväge maksab ka natukene. Laenud ja liisingud vaja maksta, pere tahab ikka süüa sellel ajal, elektriarved ja teised, noh. Võiks olla küll nii, et sinu keskmine palk, eelmise aasta keskmine riigile teada, võiks selle palga alusel. Sa ju tuled nagu kodust ära, aga kodu jääb ikka alles. Pere ka nagu üldjuhul jääb alles.

Mul riigiamet peatas täpselt töölepingu, selle võrra eest sain ma vastavalt vähem palka, no kuna ma olin seal kaheksa päeva, siis see vahe ei jõudnud kasvada veel liiga suureks, aga kui ma oleks pidanud olema seal kolm nädalat, siis ma märkaks kindlasti tulemust, et kohe teine sissetulek.

Negatiivne pool on ilmselgelt selle raha baasil. Ikkagi seesama, et kui sa lähed reamehe [palga peale]... kõikidel lööb see ikka augud eelarvesse.

Ma tean seda, et inimene läks arsti juurde ja tegi ennast selle pärast haigeks, kuna ta on firma juht ja tal ei olnud kasulik minna sinna reservõppekogunemisele. Kõik, selle pärast. Muidu ta oleks hea meelega läinud. Aga ütles, et ma kaotan sellega nii palju, ei ole mõtet.

See võib olla takistus küll, kui sa lööd oma tulud ja kulud, vaatad, et ei tule ots-otsaga kokku, et saad nii palju vähem, seda küll jah.

Põhimõtteliselt ma võtsingi selle sama raha, mis seal Kaitseväge poolt maksti, seda küll väga palju polnud, aga siis oli see juba suurem kui eelnevatel aegadel. Elas ära, väga hull ei olnud. Praegu ilmselt võtaks puhkust juba, kui kutsutakse.

Eraldi probleemne valdkond on reservväelaste töötamine välismaal. Sellisel juhul on Eestisse õppekogunemisele sõitmine eriti kulukas – ühest küljest kaotatakse märkimisväärselt palgas ning teisalt on transpordikulud suured ning neid ei kompenseerita. Uuringus osalenute hulgas ei olnud küll kedagi sellist, kes käesoleval ajal välismaal töötaks, kuid mitmel respondendil on selliseid kogemusi esinenud tuttavatel. Samuti toob üks respondent seoses välismaal töötamisega välja probleemi, et Kaitseressursside Amet ei väljasta õppekogunemiste kohta võõrkeelseid tõendeid.

Üks endine naabrimees, tema töötab Soomes. Tema ütles, et ma maksan enne selle trahvi ära ja mul jääb sellest, mis ma seal teenin veel rohkem üle, kui ma seal õppekogunemisel seda raha saan. Mis ma sinna lähen?

Meil oli sama asi, et oli Soomes töötavad jaoülemad ei tulnud kohale, sest neil oli odavam maksta trahvi kui kohale tulla Soomest.

Nii mõnedki reservväelased tulevad välismaalt. Praegu on täitsa tavaks, et käiakse kuskil välismaal töö ja minu teada, ei kompenseerita välismaalt Eestisse sõitu. Aga kohati see on päris kulukas.

Siis veel see asi, et kui inimesed töötavadki kuskil välismaal, siis millegipärast KRA [Kaitseressursside Amet] ei väljasta võõrkeelseid tõendeid, näiteks, ingliskeelseid [tõendeid] võiks ju väljastada. Eestikeelsest tõendist tihtipeale [ei ole kasu]. Soomes võib olla saaks hakkama [sellega], aga kuskil kaugemal, need ametnikud, tööandjad ei saa sellest aru, mis seal kirjas on.

Fookusgruppides toodi välja ka asjaolu, et õppekogunemisel osalevatel töötutel lõpetatakse töötuba abiraha maksmine, kuna inimesele makstakse õppekogunemisel osalemise eest töötasu.

Kellelgi oli see häda, et ta sai toetust ja oli töötuna arvel, sai töötuba abiraha. Kuna ta oli õppekogunemisele läinud, kirjad olid läinud, et ta on sel ajal töötasu saanud, oleks ta töötuba abiraha pealt maha võetud.

Ühel uuringus osalenud reservväelasel on negatiivne kogemus seoses tasu väljamaksmisega – tasu arvestamine ei toimunud tema sõnul korrektselt. Samuti toovad mitmed uuringus osalenud välja kitsaskoha, et neil puudus täpne informatsioon selle kohta, kui suurt tasu õppekogunemisel osalemise eest makstakse. Sellel teemal on täpsemalt peatunud peatükis „Lisainformatsiooni vajadus“.

Me olime kolm nädalat RÕK-is, kes kui palju. Ja siis hiljem, kui meile maksti neid reservitasusid, siis ma vaatasin ka, et natuke väike on, et ma arvutasin, et peaks tulema suurem. Sest nad olid arvestanud niimoodi, et sulle makstakse kaadrikaitsevälase tasu sama aja eest, aga nädalavahetuse päevad ei lähe arvesse. Ma veel helistasin, rääkisin selle juristiga, kes oli väeosas ja ta ütles ka, et ei lähe arvesse. Siis ma ütlesin, et aga nalja teete? Me ju laupäeval-pühapäeval tegime ju samamoodi väljaõpet. Me ju ei olnud nädalavahetusel kodus, me olime RÕK-is järjest. Ja siis nad hiljem tegid mingisuguse juurdemakse, said ise ka aru, et see on nonsenss. Aga kogu sellest asjast jätab juba halva maitse kuidagi. Et reservväelased ise peavad pärast seda ajama.

4.3. Mõju tööle või õpingutele

Fookusgruppides osalenud reservväelaste tööandjate suhtumine õppekogunemistesse on üldjoontes olnud positiivne või aktsepteeriv. Ühel fookusgrupis osalejal on olnud kogemus sellega, et avaliku sektori tööandja on tahtnud vaidlustada õppekogunemisel osalemist. Küll võib aga juhtuda, et

reservväelasel on just õppekogunemise ajal mõni eriliselt tähtis tööalane kohustus (nt lähetus) ja see võib õppekogunemisel osalemist takistada. Olgugi, et reservväelastel on seaduse järgi õigus õppekogunemise ajal töö juurest puududa, võib see tööde ajakava, töögraafiku vms tõttu siiski keeruliseks osutuda. Väga palju sõltub siin ka töö iseloomust.

Seda ei ole küll kuulnud, et kuskil oleks seda tehtud, et tööandjad oleks väga sõdinud selle vastu.

Ülemus oli suhteliselt aktsepteeriv selles osas, kuigi ma olin just uuel töökohal alustanud ja tööd oli ülepea.

Nii lühikest aega puudusin [töölt]tegelikult. Tuled esimest päeva tööle, küsid: "Mis uudist?" - Ah kõik on sama. - Selge.

Ja meil on isegi tööandjad ise, kes on Kaitseliidus seal ühes rühmas. Nemad on, selge see, et on positiivne, tal on hea meel, kui mees käib. Las tema käib. See on kasulik ainult, ta vähemalt tegeleb millegiga, mitte ei istu kuskil poe taga.

Mul on selline töö, et võin vabalt minna kaheks nädalaks ära ja pärast ei ole mind lahti lastud.

Mul tuli meelde, et kui ma töötasin Statistikaametis, oli rahvaloendus, pidin augusti kuus minema, siis nad tahtsid kirjutada mingit paberit, et ma olen tööl avalikus teenistuses ja ei saa minna. Aga ikkagi ei saanud. Tahtsid vaidlustada seda.

Kui see kutse tuli, siis kalendrisse esimene pilk- ega ei ole lähetust. Mitte pigem selles võtmes, et oleks lähetus, siis ma ei läheks, vaid selles võtmes, et oleks hea, kui ei oleks- siis saaks ikka minna. Uudishimu oli ikka väga suur enne esimest korda.

Mul on vahetustega töö, selles mõttes. Mina ka vaatasin kohe graafikusse, ega ma ei pea hakkama vahetama vahetust kellegagi.

Üks fookusgrupis osaleja, kes on ise ka tööandja esindaja, tõi välja aga vaatenurga, mille kohaselt võib tööandjale põhjustada probleeme see, kui reservväelane ei teata osalemisest õppekogunemisel piisava ajaga ette.

Vennad tulevad ka niimoodi, et kuule ma lähen paari nädala pärast, aga too kohe! Selles mõttes, arusaadav ka, et inimene alguses ei pane tähelegi, et ta peab selle tööandjale viima. See ei pruugi pahatahtlik olla. Kui riik teavitaks, siis võib-olla oleks lihtsam.

Ülikoolis õppijale võib loengutest puudumine põhjustada raskusi eksamite tegemisel või hilisemas õppetöös. Samas sõltub ka siin palju konkreetsest ajagraafikust ning võimalusest teha ümberkorraldusi.

Ülikooliga on selles mõttes otseselt nii, et kui sa saadad neile selle kirja, ütled, et lähed õppustele, siis keegi sind ei takista. Minu jaoks sel momendil oli probleem selles, et sul kulub 2 nädalat loengutest, kus mul algasid sel ajal mingi viis uut ainet. Kui ma tagasi läksin, LAIUTAB KÄSI "Millest me räägime?".

Pigem üliõpilastel on see, et palju, et see õppekogunemine on kevadel, kus on tudengitel sessi aeg ja siis paljud lihtsalt ei võtagi kogunemisest osa, sest ülikooli lõpetamine on nende jaoks tähtsam.

Minul oli see, siis kui ma käisin seal kogenemistel, siis ma käisin koolis, aga sain täpselt see kuuajane praktika, suutsin praktika ka niimoodi väga hästi teha, selles mõttes reserv ei seganud.

4.4. Mõju pereelule

Fookusgruppides osalenute sõnul suhtuvad nende pereliikmed üldiselt reservväelaste õppekogunemisel osalemisel hästi. Mitme respondendi pereliikmed on ka ise Kaitseväge tegevusega seotud, sellest tulenevalt positiivselt meelestatud ning võtavad õppekogunemisel osalemist loomulikult. Mõnikord võib reservväelase äraolek pakkuda mõningast vaheldust ka perele. Mõne respondendi pereliikmed on aga olnud mures reservväelaste õppekogunemisel osaleja heaolu ja tervise pärast, näiteks meedias kajastatuga seoses. Samas kajastab siinne analüüs siiski reservväelaste nägemust pereliikmete suhtumisest ega pruugi olla kooskõlas pereliikmete tegeliku suhtumisega.

Mina läksin koos isaga õppustele. [Perekond suhtus] positiivselt.

Minul on see, et kuna pool suguvõsa on riigiteenistuses, Kaitseväes, politseis, igal pool, neil on niimoodi – [küsitakse] kas sul on kordusõppus? Okei, näeme nädala pärast. Keegi nagu mingit muret ei tunne.

[Perekond suhtus] positiivselt. Kaks nädalat oli vaikne ja rahulik.

Minu kodus teatakse, et mul on militaarhuvi ja hobi, et midagi seal teha ei ole selles mõttes.

Minu naise põhiline mure – et kas missioonile ei lähe ju kuskile? Ma ütlen, et ei lähe. Lihtsalt kord aastas käin maikuus kusagil metsas aega veetmas.

Minul ka probleeme enne ei olnud, aga kui Postimehes igal pool uudiseid tuli, kes ennast põlema pani, kes labidaga pähe löi, kes kunstlikus koomas, siis hakkasid kõned peale tulema. Ega see sina juhuslikult ei ole?

Hoopis nende [pereliikmete] jaoks on aeg pikem, metsas kaob kiiremini aeg.

Üldiselt ei pea fookusgruppides osalejad õppekogunemistel osalemise mõju pereelule kõigivõrd suureks, välja arvatud juhul, kui on tegu mõne ootamatu või erilise olukorraga. Leitakse, et õppekogunemistest tingitud äraolek on küllaltki lühike, võrreldav näiteks tööalaste reisidega, mida samuti aeg-ajalt ette tuleb, ning niivõrd lühiajalise eemaloleku korral ei tohiks perekondlikule elule väga suurt kahju tekkida. Suuremaks takistuseks võib olla aga mõni erakorraline või ootamatu sündmus – näiteks lapse sünd või pereliikme haigestumine. Mõnes sellises olukorras võib reservväelaste õppekogunemisel osalemine olla siiski võimalik juhul, kui talle teatud määral vastu tulla ning pakkuda paindlikku võimalust osalemiseks. Küll aga mainivad fookusgrupis osalejad, et probleeme võib tekitada õppekogunemisel osalemistest tingitud rahaline miinus, kuna sel juhul on ka perekonna eelarve tunduvalt pingelisem.

Ei, [minu peres] jäädi rahule üldiselt. Kui elusalt tagasi tulid, siis jäädi rahule.

Ma käin nädalate kaupa kogu aeg komandeeringus. Ei saadud arugi, kas ma olen kodus või ei ole.

See ei ole ju nii pikk aeg, et seal peaks mingi probleem olema. See on siis ikka väga kehv suhe eeldatavasti, kui see kuidagi mõjutama hakkab, kui nädal aega ära olid.

Mina esimest korda, kui Kaitsevägi kutsus, siis ei läinud, mul oligi see, et laps, teine laps oli just sündinud, kooli lõpp oli ka pooleli. Et mina siis ei läinud. Oleks tahtnud küll, aga tuli valikud teha.

Tulin [õppekogunemisele] hilinemisega, kolm päeva hiljem järgi, et lapsel oli selline kehv, haruldane sündroom ja pidin olema nädal aega haiglas temaga. Lihtsalt abikaasa ei jaksanud nii palju üleval olla ja tema eest hoolitseda. Oli küll nii, et väga palju sõltus rühmaülemast, kompaniiülemast. Et jah, ma olen olemas, aga ma tulen lihtsalt mõni päev hiljem, me peame enne lihtsalt haiglast välja saama.

Kui sul need kohustused on, mis sa igapäevaselt võtnud oled. Kui on kaks last, kellel on mitu last. Kuus last ja korterilaenu, et siis... See on kõige suurem negatiivne mõju, ma arvan.

Laenu ja liisingud vaja maksta, pere tahab ikka süüa sellel ajal, elektriarved ja teised, noh. Võiks olla küll nii, et sinu keskmine palk, eelmise aasta keskmine riigile teada, võiks selle palga alusel. Sa ju tuled nagu kodust ära, aga kodu jääb ikka alles. Pere ka nagu üldjuhul jääb alles.

4.5. Positiivsed küljed ja motiveerivad tegurid

Grupivestlustest selgus, et üheks suurimaks motivaatoriks, mis ajendab reservväelasi õppekogunemistel osalema, on võimalus kohtuda vanade tuttavate ja teenistuskaaslastega ning meenutada vanu aegu. Sellest tulenevalt on reservväelaste jaoks oluline, et õppekogunemistele kutsutaks inimesi üksuste kaupa. Kui mõned fookusgrupis osalejad suhtuvad pigem negatiivselt sellesse, et peaksid õppekogunemisel olema koos võõraste inimestega, siis teiste jaoks on uute tuttavate saamine hoopis positiivne tegur.

Ma läksin ka väga hea meelega ja ma arvan, et üks väga suur motivaator seal taga on see, mida Kaitsevägi võiks ka edaspidi teha, kui üritada kokku kutsuda see sama üksus, kes on olnud ajateenistuses. Sest see on lisamotivaator, et sa lähed ja saad nende samade inimestega kokku, kellega sa koos olid ajateenistuses. See on hästi hästi suur motivaator. Et mitte segada neid inimesi suvalt, laduda erinevatest aastakäikudest, vaid kutsuda võimalikult suures osas sama grupp kokku.

Ma ei teadnud, kes sinna tulevad. Läksime varustusetelgist läbi metsa, vaatasin– minu jagu, minu rühm, kõik minu mehed, ühtegi võõrast polnud./---/Ühe jao võrra mehi ei tulnud kohale, aga enamus tuli kohale. Kindlasti väga motiveeriv.

Mulle pakkus huvi, kas kogu üksus, kellega ma läksin koos reservi, on kutsed saanud./---/. Õnneks läks terve mu kompanii, selline klassikokkutuleku üritus. Ühesõnaga tore.

Mul oli ka pigem see, et vanu tuttavaid [näeb]. Enam-vähem nagu klassi kokkutulek, kuuleb, mis viie aastaga saanud on.

Ma ka hakkasin seda uurima, leidsin mingid vanad kontaktid üles-hakkasin küsima “Kas Sa lähed?”, “Kas Sa lähed?” /---/ Ma pigem muretsesin selle pärast, kas ma näen neid. Mõtlesin-saan kokku mingite tundmatute inimestega.

Paljud ei viitsi sellepärast tulla, et nad on oma üksusest täiesti eraldi, sattunud on suvaliste üksuste juurde. See on juba hea motiveerija, kui nad on juba hästi kokku töötanud.

Sai vanu rühmakaaslasi ja sõjaväekaaslasi näha. Alati, nii kui tuleb, ikka lähen.

Aga mina läksin kohe Kaitseliidu kaudu ja kogu aeg oma tankitõrjerühmaga olen käinud. Et kui nüüd peaks mingite teiste tolgustega minema, kui peab hakkama jälle kõiki inimesi õppima ja lugema, selles mõttes on keeruline.

Ikka rutiini väike murdmine, minu jaoks oli palju täiesti võõraid inimesi, ma sain endale palju uusi tutvavaid.

Uuringu tulemusel võib öelda, et reservväelaste jaoks on väga oluline, kellega koos õppekogunemisel viibida ning milline on kaaslaste ja kogu meeskonna üldine meelestatus. Nendel reservväelastel, kes osalesid õppekogunemisel koos hästi kokku töötava rühmaga, on õppekogunemisest üldiselt positiivsemad mälestused.

Kõik on juba üle kümne aasta kokku töötanud meeskond Kaitseliidu ridades. Ses mõttes on alati teada, kes mida teeb, midagi ütleva ei pea. Selles mõttes on hea lihtne, ainult positiivsed kogemused.

[Kõige positiivsem oli] see et grupi tagalast oli 95% kohal. Et ainult 5% nihverdas ennast kõrvale ja need olid ka vene rahvusest poised, keda kohale ei tulnud.

Meeskonnavaim on oluline mitte ainult teisi reservväelasi, vaid ka õppekogunemist läbi viivaid instruktoreid silmas pidades, kelle suhtumine kujundab samuti reservväelaste kogemust õppekogunemisel.

See kindlasti [oli positiivne], et õppekogunemisel suhtuti sinusse kui inimesse ja kui kaadriväelaste kohta, kui võrdsesse. See on muidugi arusaadav ka, et ajateenistuses päris nii ei saa olla. Aga põhimõtteliselt see suhtumine oli palju parem.

Positiivne on tutvavad. Kui ikka sama kambaga sattud sinna, kellega 11 kuud sai aega teenitud ja kui instruktorina satub kaader, kes ei suhtu kui ajateenijasse, keda on vaja kogu aeg distsiplineerida. Et suhe on ka palju sõbralikum, meenutatakse vanu aegu, räägitakse kuidas kellelgi on läinud, et see on kõige kihvtim asi.

Tuttavate ja teenistuskaaslaste kohtamise järel on teiseks küllaltki oluliseks motivaatoriks reservväelaste jaoks rutiini murdmine ja vaheldus tavaelule, mida õppekogunemine pakub. Samuti tuuakse positiivsena välja võimalust viibida looduses ja värskes õhus ning aktiivselt puhata. Eriti oluline motivaator on aktiivse puhkuse võimalus neile reservväelastele, kes teevad igapäevaselt kontoritööd.

Kui ma saan neid kutseid, siis ikka midagi vaheldust on, kuna ma töötan riigiametis, siis saan kabinetist välja ja arvuti tagant.

Päris lakke ei hüppa, ikka kodunt diivani pealt ära, kui metsas käid.

Aktiivne puhkus.

Saab ära, kas või nädalaks.

Kohtumine tutvavate ja sõpradega, ümbruskonna vahetus.

Põhiline oligi see, et vanu tutvavaid nägi ja sai metsa värskes õhu kätte. Siuke, mõnus.

Üheks motivaatoriks, mida fookusgruppides osalenud reservväelased veel välja toovad, on võimalus õppekogunemisel kasutada Kaitseväe tehnikat – sealhulgas tutvuda uuema tehnikaga, millega ei ole varem kokku puutunud.

Aga jaoülematel ja pooljaoülematel polnud muud ülesannet kui et Browningut lasta, me läksime, lasime Browningut, päev läbi, päris lahe oli, sai selle relva ka selgeks. See oli täiesti uus minu jaoks, polnud kunagi sellist asja näppinud.

Meeldis see, et laskemoona ja lõhkeainet kokku ei hoitud, sai ikka tankitõrje miine õhku lastud, kraave tehtud ja kõike. Et ikka rohkem, kui Kaitseväe ajateenistuses, on positiivsemaid asju. Ja samuti, et olin kuulipildur, siis selle 1,5- nädalase õppekogunemise jooksul ma sain teravat rohkem kasutada, kui terve ajateenistuse jooksul ja see on positiivne.

Muude motivaatorite taustal on oluline ka inimese kaitsetahte olemasolu ning üldine suhtumine Kaitsevähke või riiki. Reservväelase üldisest suhtumisest riiki ja Kaitsevähke oleneb ka tema motivatsioon õppekogunemistel osalemiseks.

Õppekogunemistele lähevad need, kellel on motivatsioon. Ja neil, kellel ei ole, siis küll nad ikka kuidagi ära nihverdavad ennast.

Seal ikkagi põhiküsimus on see, et miks inimene seda vastu võtta ei taha. Siin on kaitsetahtes küsimus. Võib ju sunduslikult ka töö juures sellele vennale kätte suruda, aga probleem ei ole ju selles. Probleem on selles, et ta ei taha riiki kaitsta. Sellega tuleks tegeleda, mitte sellega, et kuidas ilmingimata igale vennale saaks kutse kätte viia. See ei ole probleemi lahendamine.

Kui riik ei tööta, siis on motivatsioon ka palju väiksem tulla kordusõppustele, kui sa tegelikult oled riigis pettunud. Mida on päris palju tegelikult täna.

4.6. Negatiivsed küljed ja takistused

Kõik käesolevas uuringus osalenud reservväelased on osalenud ka vähemalt ühel korral õppekogunemisel ning üldiselt on nende suhtumine õppekogunemistesse pigem positiivne. Kuigi reservõppekogunemistega seoses tuuakse välja ka negatiivseid kogemusi ning mitmesuguseid parandusettepanekuid, on uuringus osalenute motivatsioon õppekogunemistel osaleda siiski küllaltki kõrge. Sageli toetuti fookusgruppides õppekogunemisel osalemisel esinevate takistuste kohta kõneledes oma isiklike kogemuste asemel pigem tuttavate kogemustele ning üldistele arvamustele.

Ühe peamise negatiivse tegurina, mis kaasneb õppekogunemisel osalemisega, tuuakse välja rahaline aspekt – mitmed reservväelased kaotavad töösuhte peatamise tõttu rahaliselt reservväelaste õppekogunemisel osalemisest. Samas sõltub õppekogunemise rahaline mõju oluliselt konkreetse reservväelase majanduslikust olukorrast. Õppekogunemiste rahalist mõju on põhjalikumalt vaadeldud peatükis „Rahaline mõju“. Samuti võib õppekogunemisel osalemist takistada mõni perekondlik põhjus või töö või õpingutega seotud põhjus (näiteks kooli lõpetamine). Sel juhul on aga enamasti tegu küllaltki möödapääsmatu olukorraga, mille osas on keeruline midagi ette võtta.

Motivatsiooni õppekogunemistel osaleda võib vähendada negatiivne kogemus ajateenistusest või varasematest õppekogunemistest. Mitmed uuringus osalenud reservväelased märgivad sellist motivatsiooni langust oma teenistuskaaslaste puhul. Probleemiks on näiteks ajateenistuse või mõne

varasema reservväelaste õppekogunemise käigus kogetud aja raiskamine, õpetamise vähene efektiivsus või kehv varustus.

Mina tulen kindlasti, aga ma tean, et mõni kamraad kindlasti ei tule just sellepärast, et talle tundus see üritus aja raiskamisena. Kui meid üritatakse formeerida näiteks 6 tunniga, kohe metsa välja saata, me jõudsime metsa 8 tunniga. Aga rühmaülemaks oli meil, siis endistel Scoutspataljoni võitlejatel, äsja sõjakooli lõpetanud värske leitnant, seal ei ole õpetamisest väga juttu.

No meil oli näiteks väga kehv varustus, tean, et paljud ütlesid, no milleks.

Mingil määral mängivad rolli ka varasemad RÕK-d. Seal käija leiab, et see oli mõttetu ja tema ei saa midagi uut, on passimine ja tema järgmine kord ei ole motiveeritud tulema.

Ühes fookusgrupis tuuakse välja ka transpordi ja selle kulude hüvitamise probleem. Märgitakse, et ühistranspordiga on mõnikord keeruline õigeks ajaks õppekogunemisele kohale jõuda. Samuti võib valmistada pettumuse transpordikulude kompenseerimise süsteem.

Rongid nagu mõistlikul ajal ei liikunud ja mingid bussid, et sa ei saaks normaalseks ajaks kohale.

Bensiini kompensatsiooniga oli sama lugu, et vist võeti mingi rongipileti järgi. Seal päris paljud olid pettunud natukene. Et kuskilt kupatasid, Lõuna-Eestist sinna Tapale, ja siis said mingi 14 eurot.

Üks uuringus osaleja märgib, et takistuseks õppekogunemisel osaleda võib olla ka reservväelase tervislik seisund.

Vanemate meeste puhul on tervis, mis ka hakkab alt vedama. Siis kui kutse koju tuleb, siis hakkavad aru saama.

5. Soovitavad muudatused õppekogunemiste juures

Uuringu eesmärgiks oli ka välja selgitada, kuidas oleks respondentide arvates võimalik motiveerida reservväelasi õppekogunemistest osa võtma ning mida tuleks sellega seoses muuta. Käesolevas peatükis on neid küsimusi käsitletud.

5.1. Soovitavad muudatused õppekogunemiste korralduses

Fookusgruppides osalejad toovad välja, et üheks peamiseks mooduseks, kuidas suurendada reservväelaste motivatsiooni õppekogunemistel osaleda, oleks tõsta ja ühtlustada õppekogunemiste taset. Võib öelda, et oluline osa reservväelaste õppekogunemistega seotud infost levib niiöelda „suust suhu“ ühelt reservväelaselt teisele, seetõttu avaldab iga üksiku õppekogunemise õnnestumine mõju ka üldisele nägemusele õppekogunemistest ning reservväelaste motivatsioonile. Ootustele mitte vastav õppekogunemine võib aga tekitada negatiivset suhtumist, vähendada motivatsiooni järgmisel korral osaleda ning mõjuda negatiivselt õppekogunemiste mainele.

Loomulikult, see on loogiline, et seda [suurendada reservväelaste motivatsiooni õppekogunemisel osaleda] on võimalik saavutada nii, et need inimesed, kes seal käivad, nende tagasiside oleks kõrge.

Siis võiks muidugi ühtlustada seda taset ka. Ühes kohas on selline tase, teises kohas selline. /---/ Tagasiside tuleb ju inimestelt, kes on osalenud. Kui mingi RÕK on toimunud, kus ei ole väga hea, siis need 200 inimest ütlevad, levitavad seda juttu, et ei ole lahe. Teises kohas on jälle okei, siis niimoodi ei ole päris võrdne. Võiks ühtlustada taset.

Et asjad oleksid korraldatud normaalselt. Emotsioon, kes seal käivad, oleks hea ja sõna levib nagu suust suhu.

Seal pigem see asi, et paljudel on need õppekogunemised aia taha läinud ja kui öeldakse vau, nüüd teeme nihukese asja ja siis tullakse kohale ja kui jälle läheb aia taha, siis on nagu väga keeruline teist korda sellesama jutuga tulla.

Kuna üks olulisi motivaatoreid õppekogunemisel osalemise juures on võimalus kohtuda vanade tuttavate ja teenistuskaaslastega, siis on ka mitmete fookusgruppides osalenud reservväelaste jaoks oluline, et õppekogunemisele kutsutaks osalejaid üksuste kaupa.

Kindlasti on vaja kinnitust, et sa lähed ikka oma reservüksuse juurde, sa tead kuhu sa lähed ja kes sind ees ootavad.

Paljud ei viitsi sellepärast tulla, et nad on oma üksusest täiesti eraldi, sattunud on suvaliste üksuste juurde. See on juba hea motiveerija, kui nad on juba hästi kokku töötanud.

Samuti leitakse, et õppekogunemiste korraldamise ajakaval ja kutsumisel võiks olla arusaadavam loogika, et üksusi ei lammutataks kergekäeliselt ning õppekogunemistel osalevate reservväelaste teadmiste tase oleks enam-vähem ühtlane.

Aga et oleks mingi plaan, ma olen jalaväelane, läksin sel aastal reservi, 5 aasta pärast võetakse mind kokku. Tuleb mingi suurõppus, järgmine tuleb näiteks 10 aasta pärast, et oleks mingisugune rütm või loogika, peaks olema. Ja kui juhtub, iseenesest on hästi, isegi sensitiivne värk, et kui üksus lammutatakse või pannakse või viiakse kamraadide juurest ära, siis on ka niisugune koht, et kui selline asi on vaja teha, nagunii on vaja teha: koht tuleb täita, mingisugune asi tuleb muuta. Et siis tuleb teha mingisugune järeldamine nendele inimestele, et ei rikuks ära teiste inimeste õppust, kes on selle valdkonna väljaõpet saanud juba. Ja et nad ise ka tunneks, et neid lihtsalt ei loobita kusagile suvaliselt.

Reservväelaste jaoks on õppekogunemise juures olulised ka mitmed korralduslikud aspektuid. Üks enim mainitud neist on see, et aeg peaks olema hästi sisustatud. Kui reservväelane on leidnud võimaluse tavaelust nädal või paar kõrval viibida – mis tähendab mõnes olukorras ka oluliste ümberkorralduste tegemist töö või pereelus-, siis ootab ta õppekogunemistelt tihedat õpet ja tegevust. Erinevalt ajateenistusest on reservõppekogunemiste puhul tegu ka küllaltki lühikese ajavahemikuga, mille puhul soovitakse seetõttu veelgi enam efektiivset ajakasutust. Samuti oleks mõne reservväelase jaoks väga motiveeriv võimalus kasutada õppekogunemistel head tehnikat.

Pigem, kui sa tuled kohale, see peab olema sulle motiveeriv, tuled ja teed kogu aeg midagi kasulikku ja saad, mitte et tuled trahvihirmus ja vaatad kuuselatvu kaks nädalat.

Paremini planeerida, nii hästi tegevusi kui ka materiaalset baasi. Pigem, kui siin mingi asi lonkab, siis reguleerimine. Et kui ma vaatan kogunemiste ajal staabitööd, siis staabis käib kogu aeg pidev tegevus. Aga põllul kipuvad mehed konutama, seisma jääma, kuna staabid ei suuda pakkuda stsenaariumi piisavalt kähku.

Ütleb tule, luban et Sa oled sama koha peal, luurajatel, me teame, mis meil võiks olla ja mida meil küll kunagi pole aga kui keegi ütleks, et sa saad Scouts'i luurajate varustuse. Siis on oh, ma tulen ainult selle pärast sinna kohale. Ma saan öövaatlusseadmed, täppsihikud. Saan kogu selle vahva laari kätte, et mängida. Keskmise reservväelase jaoks, kes pole Kaitseväes, võiks see olla tähtis motivatsioon, et näeb uut tehnikat.

Selleks, et õppekogunemistel osalevatele reservväelastele saaks osaks positiivsem kogemus seoses ajakasutusega, on oluline õppekogunemiste põhjalikum läbimõeldus kuni madalama tasemeni. Mitmed fookusgruppides osalejad toovad välja, et õppekogunemise läbiviijatel ja kõrgematel ülemustel võiks olla tegevuste planeerimisel alati ees nn „suurem pilt“, milles ei tohiks unustada ka alluvuses olevaid reservväelasi. Oma rolli nähakse selle korralduse parandamise juures ka hindajatel.

See peaks olema läbi mõeldud ülaltpoolt allapoole ja mitte ainult sellisel tasemel, et ainult paberil näeks ilus välja.

Ühe asja võiks lisada. Enne iga suuremat õppust veedavad kõik kõrgemad ülemused kaptenid, majorid ja muud taolised, elavad nädal otsa metsas reamehena. Siis kui nad hakkavad neid õppusi ise korraldama, siis tuleb neile meelde, et nende alluvuses kuskil allpool, kus enda mugavustsoonist väljas elutseb üks reamees, seersant, veebel, kes elavad kogu aeg maastikul. See väike faktor alati unustatakse ära. Et inimestele meeldib staabis liigutada nuppe ja asju, aga nad ei meenuta, et see kes metsas elab, elab realselt soos.

Eks staap ka õpib. Staabi hindaja, kui ta näeb et nt. luurerühma ei kasutata sihtotstarbeliselt, lisaks sellele miinusele, mis ta paberile tõmbab ta ikkagi ütleb: "Ma panin sulle miinuse ära, aga hakka ikkagi nüüd kasutama!"

Veel üks oluline aspekt õppekogunemiste juures, mida uuringus osalenud reservväelased oluliseks peavad, on instruktorite ja õppekogunemise läbiviijate kõrge motivatsioon, kuna just läbiviijate aktiivsusest sõltub nii mõnelgi korral õppekogunemise õnnestumine reservväelase vaatenurgast.

Need inimesed, kes tegelevad, nendega varem ka kuidagi rääkida, et te nüüd tegelete reservväelastega, mitte ei ole kaheksast viieni, nii ehk naa alamotiveeritud, Kaitseväes ei ole väga kõrged palgad. Need peaks tõesti ise tahtma seda teha, just reservväelastega tegeleda. Seda on väga raske nõuda, aga et nad teeks ise kuidagi säravate silmadega seda asja.

Reservväelaste väljaõppes peaks mingi boonus siis olema suurem, et sinna tahaks tulla paremad instruktorid.

Võtad Skaudist [Scoutspataljonist] instruktori ja maksad neile vähe kõrgemat palka, et oleks motti.

Eks neid kaadrikaitseväelasi tuleb ka rohkem motiveerida. Temagi mõtleb rohkem oma palga peale ja selle, et mida ta seal metsas olles saab. Riik on viimasel ajal ka sealt üht-teist kokku tõmmanud. Me ei saa lõputult.

Kui pidevalt on iga aasta toodud samu probleeme ja samu puudujääke, ei ole tunda, et aastast aastasse kuidagi paraneks, mis on väga imelik, et pigem on vahepeal siuke tunne, et

kaadrikaitseväelastel on selline asi, et saaks kiiresti kaelast ära ja saaks oma tavategevuse juurde kiiresti tagasi ja sinna ta võib-olla jääbki vajaka.

Mitmetele fookusgruppides osalenud reservväelastele meeldiks, et õppekogunemistega seoses oleks Kaitseväel iga inimese suhtes isiklikum lähenemine ning et reservväelaste määramine ametikohtadele toimuks kindla loogika alusel – sealjuures pakub üks osaleja välja, et silmas võiks pidada ka reservväelase tegevusala tsiviilelus. Selline korraldus eeldab aga väga hästi toimuvat infovahetust, näiteks riigiportaalis erinevate ametkondade vahel. Samuti aitaks isiklikum lähenemine ning informatsiooni olemasolu kaasa probleemide lahendamisele varustuse jagamisel, kui on täpselt teada, mida igal reservväelasel vaja läheb.

Õppekogunemine võiks alata, mitte et sa saad lihtsalt kirja, vaid keegi helistab, tunneb huvi, ta teab mis koha peal sa olid, tal on su teenistuskäik ees.

Just, sa teed ikka seda, mida sa õppinud oled.

See mis me rääkisime palju, peaks olema personaalne lähenemine

Nad võiksid oma riigiportaali ilusti korda teha, kui ma seal ühe liigutuse teen, et nad omavahel suhtleksid, need ametkonnad.

Andmebaasi halb kvaliteet. Kui 7 korda küsitakse jalanumbrit, siis ... Ja Kaitseliit ei tea sellest mitte midagi, kui sa oled kaitseliitlane.

Ühe ideena varustuseprobleemide lahendamiseks pakutakse, et kogu varustuse võiks ka reservväelastele välja jaotada.

Aga Kaitseministeerium võiks ikka seda ka vaadata, võib olla kogu varustuse reservväelastele välja jagada ja töötada hoopis välja selline süsteem, et kui mõni reservväelane natuke paksemaks juhtub minema, et siis ta saab minna mingisugusesse punkti ja vastava varustuse eseme või asja siis ümber vahetada suurema vastu.

Veel ühe ettepanekuna esitatakse veel, et õppekogunemistele võiks organisatsiooni parandamiseks ning laiema kõlapinna saavutamiseks ühiskonnas kaasata ka rohkem tsiviilettevõtteid.

See läheks küll hirmsaks susserdamiseks, aga võiks olla, et Kaitsevägi teeb mingeid vastuoste logistikafirmalt, kui logistika on kollektiivselt ära, siis Kaitseväe logistika keerab firma tuksi, mida ilmselt keegi ei tahaks. Siis nad teevadki mingi dotatsiooni või vastuostu või riigiabi selleks ajaks, nädalaks või kaheks.. See on küll hirmus kallis, aga kas see on mõeldav üldse?

Need on küll väga hea mõtted, mida enam kaasad reaalses olukorras, seda on tegelikult vaja. RÕK on praegu puhtalt nagu laiguline mets, mitte kedagi muud sinna ei kaasata. Kui jutud igal pool käivad, et mingit soomukit tuleb parandada, tuleb õppustele kaasata tsiviilfirmad.

Mõned respondendid arvavad, et õppekogunemisel osalevatele reservväelastele tuleks toetust maksta vastavalt sissetulekule – vastasel korral kaotavad kõrgemapalgalisel rahaliselt küllaltki palju ning nende motivatsioon õppekogunemistele tulla on madal, kuna odavam on maksta trahvi mitte-ilmumise eest. Teisalt nähakse ka tööandjatel siin oma rolli – võimalusel ei pea tööandja peatama inimese töösuhet õppekogunemise ajaks.

[Võiks olla nii, et]toetust makstakse vastavalt sinu sissetulekule. Ja kui sissetulek puudub, siis võtta üks üldine vorm. Et näiteks, ühe nädala eest saad 100-200 eurot, need, kes on töötud. Aga need, kes on tippastme töölised või teenivad korralikult raha, siis nemad kaotavad päris palju.

Võiks olla küll nii, et sinu keskmine palk, eelmise aasta keskmine riigile teada, võiks selle palga alusel.

Ettepanek võikski olla, et neile, kellel on töö, neile siis eelmise aasta keskmine. Kui tööd ei ole, siis vastavalt ametikohale.

Siin tuleb jälle kõnetada tööandjaid, kui tööandja saab aru, et loomulik asi, ta ei peata su töösuhet. Sa ei saa mingit mõttetut kaitseväge palka 2-3 nädalat, vaid tööandja maksab sulle edasi.

Üheks võimaluseks, kuidas ületada töö- või pereeluga seotud takistusi õppekogunemistel osalemiseks, tuuakse välja võimalus otsustada praegusest paindlikumalt õppekogunemisel osalemise aega.

Pigem olla paindlik ja anda valida, et kuule, et sa nüüd ei saa, sul on mingi X probleem, mingi põhjus, aga lähed siis sügisel või lähed siis järgmine kevad või lähed siis karistuseks mõlemad.

5.2. Sanktsioonid

Ühest küljest arvavad fookusgruppides osalenud reservväelased, et õppekogunemisel osalemisest kõrvale hiilimine on praegu küllaltki lihtne, karistused mitteosalemise korral ei ole kuigi suured ning alati on võimalik leida ka mõni aktsepteeritav vabandus. Samas on uuringus osalejad seisukohal, et sanktsioonide karmistamine ei suurendaks oluliselt õppekogunemistest osavõtjate hulka. Oluline on siinkohal, et inimene oleks tõepoolest motiveeritud osalema. Sanktsioonide karmistamisega võib kaasneda aga vastupidine tulemus ning tekkida veelgi suurem vastumeelsus riigi ja Kaitseväge vastu. Pelgalt sanktsioone kartvate, kuid madala motivatsiooniga reservväelaste osalemine õppekogunemistel võiks aga põhjustada probleeme ka kogunemiste eesmärgipärasuses ja tulemuslikus läbiviimises.

Praegu on see ärahiilimine liiga kergeks tehtud, ei ole kuulnudki, et mingid karmid trahvid on või keegi kinni istunud.

Põhimõtteliselt ega keegi sind sinna vägisi ei aja. Vähegi, kui midagi kahe kõrva vahel on ja kes minna ei taha, küll see ära viilib kuidagi. Et ega keegi vägisi sind sinna ei saada: tullakse koju järgi ja kahe püssimehe vahel viiakse, ei ole see nii. Kes ikka tahab, see saab ka ära viilida.

Mina isiklikult ei pooldaks seda [sanktsioonide suurendamist], sellepärast et pigem sellega kaasneb jälle riigi suhtes negatiivne kogemus. Seal võivad ju põhjused erinevad olla. R4 ja mina näiteks ükskord ei saanud minna, kuigi mõlemad oleks tahtnud. Ja kui seetõttu oleks mingeid sanktsioone hakatud rakendama, siis oleks pettumus suurem. Ma arvan, pigem see ei annaks seda efekti, et sa pead minema. Siis oleks vennad kohal selle pärast, et mitte trahvi saada.

Kui vägisi kohale tuled, siis motivatsioon on madal ja siis võib-olla läheb see asi lõpuks nässu, kui vennad ei taha seal olla.

Sanktsioonid on olnud kogu aeg karmid. Asi millega välja räägitakse ennast: kellegi surm, käisin kellegi pulmas, mul on äramakstud mingi reis välismaale, ma ei saa tulla. Leitakse täiesti

normaalne põhjus. See peaks nagu ikka huvi pakkuma. Kui sa ütled inimesele, selge, ma lükkan sulle 2000€ trahvi juurde, kui sa kohale ei ilmu, siis sel inimesel tekib veel suurem tõrge tulla.

5.3. Kaitsetahte suurendamine

Mõned fookusgruppides osalejad märgivad ka negatiivseid kogemusi seoses alamotiveeritud reservväelastega, kes on õppekogunemistest osa võtnud. See mõjub nende sõnul negatiivselt üldisele meeskonnavaimule ning toob alla ka teiste reservväelaste motivatsiooni. Lahendusena pakutakse välja, et madalama motivatsiooniga inimesi võiks juba varem selekteerida ning suunata näiteks asendusteenistusse.

Mingi 10, 15, 20 % sealt nimekirjast pärast ajateenistust teha kuhugile linnuke, et teda kunagi kuhugile tagasi ei kutsuta. /---/ See oleks tegelikult ressursi kokkuvõide. See oleks ka meeskonna ühtsusele väga suureks plussiks. Me oleksime näiteks kümnekesi metsas ja kui vaja mingid asjad ära teha, siis kaheksa teevad normaalselt üheskoos, siis kaks tükki teevad kusagil põõsas suitsu ja võtavad päikest. Siis see tegelikult viib motivatsiooni alla. Et lihtsalt tulekski tuimalt panna linnuke, et teda meil ei ole vaja.

Pöörduks tagasi sinna asendusteenistuse poole, et mitte ajateenistuse lõpus, vaid ajateenistuse alguses, sest alguses on noortel võimalus neid edasi suunata sinna asendusteenistuse poole. See, et lihtsalt välja noppida need, kellest kasu on ja need, kellest ei tulegi midagi, kohe ajateenistuse alguses ära. Ülejäänud koosseis ilma piiranguteta ja takistusteta väljaõpet läbi viima. Nagu öeldakse, et üksus on sama tugev, kui tema nõrgim mees.

Üldiseks kaitsetahte tõstmiseks näevad uuringus osalejad võimalusena näiteks ajateenistuses viibivate inimeste arvu suurendamist või riigikaitseõpetust koolis.

Ilmselgelt [saaks tõsta kaitsetahtet], kui rohkem inimesi käiksid ajateenistuses. Üldjuhul ikkagi uuringud näitavad seda, et ajateenistuses kaitsetahte tõuseb. Ajateenistus ei ole ainult riigikaitseline väljaõpe, mida sa saad, vaid ajateenistus on ka kodanikutunne, kaitsetahte tõstmine. Samamoodi riigikaitse õpetus koolis.

Mingi [riigikaitse] algata võiks ikka olla [koolis], et miks ja milleks.

Samuti toob üks grupivestluses osaleja välja, et reservväelaste motivatsiooni võiks suurendada ka võimalus osaleda kõrgematel riigikaitsekursustel, kuna see aitaks suurendada ühtsuse tunnet ülejäänud ühiskonnaga ning luua nn „suurt pilti“.

Aga mis mitte kutsuda, ülevalt poolt pihta hakata, ülevalt tehakse, madalamalt pihta hakata, kutsuda kõrgematele riigikaitsekursustele näiteks, reservväelased. Sa ei pea klassi täis panema, aga ta tunneb end normaalse ühiskonna osana. Kui ta ongi seal kõrvuti riigikantsleri või ärimeestega- nad on üks selle süsteemi osa, see on jälle see suure pildi teema.

Reservväelaste motivatsiooni tõstmiseks peetakse oluliseks ka riigipoolset suhtumist ning üldist panustamist kaitsevaldkonda. Samuti on oluline üldine riigipoolne suhtumine ja panustamine kaitsevaldkonda.

Saab tõsta küll [motivatsiooni], riik saab näidata, et ta hoolib. Riik saab näidata, et see asi läheb korda riigile. Aga praegu, kui me siin vaatame riigi kaitsetrende ja arengut, kuidas

kaitseringkonnad ära kaotatakse ja riigi kaitse kaitseliidu peale lükatakse. Me ei saa nii õhinapõhiselt oma riiki pidada.

5.4. Lisainformatsiooni vajadus

Põhiliseks infoallikaks õppekogunemisele kutsutud reservväelastele on Kaitseväge poolt saadetud kutse. Sealjuures leiavad paljud, et kutsel on kogu vajalik informatsioon olemas, ajateenistusest või varasematel õppekogunemistelt saadud kogemuse baasil teatakse üldjoontes, mida oodata ning suurt vajadust lisainformatsiooni järele ei ole.

Oli teada, kõik oli [kutsel] kirjas-mis kell tulla, mis kaasa võtta.

Kutsel oli kirjas, mis peab kaasa võtma.

Sinna ei minda ju esimest korda. Kõik teavad, mida seal tehakse.

Mis infot seal väljastatakse, on see, et tule selleks kellaajaks kohale ja selle kuupäeval saab see läbi. Ega rohkem ei anta infot, mida seal täpselt tehakse, seda infot väljastatakse kohapeal. /--- /Mis seal ikka. Väljaõpe on sama.

Lisaks märgivad mõned fookusgrupis osalenud, et otsisid enne õppekogunemisele minekut ka lisainfot – seda näiteks internetist (Kaitseväge kodulehelt) või tuttavatelt. Samuti on saadud infot oma kaitseringkonna või reservohvitseride kogu kaudu.

Uurisin ka tuttavatelt, kes on Kaitseväge süsteemis.

Mina vaatasin veebist juurde.

Kaitseväge koduleheküljel on ka olemas. Mingi raamatuke oli ka. Reservväelase teatmik.

Ringkonna kaudu, näiteks. Mina saan tavaliselt info Eesti reservohvitseride kogu kaudu kätte – mis on tulemas ja kuhu siis parasjagu tegijaid vajatakse.

Teisalt leiavad küllaltki paljud fookusgruppides osalenud, et oleksid vajanud õppekogunemistega seoses teatud küsimustes lisainformatsiooni. Üheks selliseks teemaks on täpsem ülevaade õppekogunemisel toimuva kohta. Mitu fookusgruppides osalenut märgib, et oleks eelnevalt soovinud veidi täpsemalt kirjeldust selle kohta, mis on õppekogunemisel kavas. Täpsem kava või kirjeldus õppekogunemisel toimuva osas, millega saaks tutvuda juba enne õppekogunemisel osalemist, võiks tekitada reservväelastes suuremat usaldust selle suhtes, et aeg saab olema otstarbekalt ära kasutatud.

Seda infot [mis õppekogunemisel toimuma hakkab] ei olnud, mina otsisin foorumitest ja igalt poolt, et mis siis tehakse seal, aga ei leidnud eriti palju. Kohapeal olles sain lõpuks teada, mis seal tehakse.

Ma oleksin seal heameelega näinud mingit kava või kirjeldust, umbes mida teeme, kas taktikat või. Aga teisel korral nad parandasid ära, ma sain mitu pikka kirja, kus oli kirjas punkt punkti haaval. "Teeme seda, korraldame seda jne", mingid uued teadmised saate.

Reservõppekogunemine üldiselt jaguneb ju kaheks. Et siis õppimise ja õppuse osa. Selle õppimise osa kohta võiks olla küll mingi tutvustus, mida seal läbi võetakse.

Ma ei teadnud seda, et realselt välja ei saada, 2 nädalat oled ära lihtsalt.

Õppekava. Kui sa näed õppekava, mis on need plaanid, mida läbida selle aja jooksul. Siis mõtlen: ma lähen midagi realselt tegema.

Et on mingid üldplaanid: teeme seda, seda ja seda/---/.Mingisuguse info saab anda ja see võib tekitada põnevust, et vou, niisugused asjad.

Samuti märgitakse, et mõnikord on ka õppekogunemisel kohal olles informatsiooni toimuva kohta keeruline saada.

Üsna palju oli seda, et ei mingit paberit, ei mingit infot ei tulnud. Aga lihtsalt seal kohal, siis kui küsisid mingit infot, siis keegi ei osanud seda sulle öelda. Küll sealt tuleb midagi, et vaatame. Aga mis on täpselt mingid tegevused, kuhu millal minnakse, seda ei teatud.

Mõnel juhul märgivad reservväelaste õppekogunemisel osalenud, et on saanud ebaselget informatsiooni selle kohta, kuidas on korraldatud õppekogunemistele kutsumine ning mitme aasta jooksul pärast ajateenistust selline kutse tulla võiks. See on tinginud olukorra, kus õppekogunemise kutse on tulnud väga ootamatult.

Ma teadsin, et lõpetad ajateenistuse - kuskil viie aasta pärast kutsutakse- ja siis hopp-kolm aastat - "tule!" /---/ Ma ei oodanud seda nii kiiresti.

Üks fookusgrupis osaleja märgib, et oleks enne õppekogunemist soovinud saada õppematerjale ununenud teadmiste värskendamiseks.

Suure frustratsiooniga ma polnud säilitanud oma õppematerjale, millest ma tundsin väga puudust enne reservõppekogunemist. Tegelikult oleks olnud küll väga mõnus kui oleks tulnud postiga noh selline pakk. Seal oleks olnud kõik ilusti olemas. Ma pidin veebist tegema, mingit kursust, aga see oli jalaväekursus, millest erialaliselt ei olnud eriti abi.

Valdkond, milles veel võib täheldada vajadust täpsema informatsiooni järele, on õppekogunemistel osalemise tasustamine. Mitmete fookusgruppides osalejate sõnul on teadmatust selles osas küllaltki suur ning reservväelastel puudub arusaam sellest, kui palju neile õppekogunemisel osalemise eest makstakse. Samuti on puudujääke transpordi kompensatsiooni puudutava info osas. Eelarve ja kulutuste planeerimist silmas pidades oleks see aga vajalik teave.

Hästi palju on määramatust üldiselt, palju ma selle perioodi lõpus kätte saan. Milline on see palgaaste ja millised lisatasud juurde tulevad ja kas tulevad? Suhteliselt null oli seda informatsiooni. /---/Kui sind kutsutakse välja ja sul on eraelus teatud eelarve, millega sa pead hakkama saama, siis võiks ju teada millised plussid ja miinused sind ees ootavad.

Kõik teadsid, et jaa, palka saab, aga kui palju palka saab ja millal palka saab, seda nagu absoluutselt mitte midagi ei öelnud. Ükskord tuleb ja siis [saab].

Pigem jah, et see info oli antud, et ühistranspordi pileti hüvitamine, ei ole viidatud isikliku auto kasutamisele. Hiljem kohal selgus ainult, et näete, oleks tšekid ja asjad kaasa võtnud jne [siis oleks ka isikliku autoga tulek kompenseeritud].

Ma kahtlustan, et paljud inimesed lihtsalt ei tea oma õigusi, ja kohalolevad inimesed või ametnikud ka ei tea, ja siis tekibki see, et öeldakse, et ei saa, aga tegelikult saab küll [transpordi kompensatsiooni isikliku sõiduauto kasutamisel].

Samuti märgivad mõned fookusgruppides osalejad, et postiga saadetakse kutse ei pruugi olla teavituseks kõige mugavam ja otstarbekam moodus. Pakutakse välja, et Kaitsevägi võiks reservõppekogunemiste kutseid ja informatsiooni saata elektrooniliselt. Üks osaleja toob eraldi välja, et võimalik oleks saata tähtsusega kiri elektrooniliselt, mille siis reservväelane saaks digitaalselt allkirjastada.

Aga kui kutsetest rääkida, siis mina näiteks pooldan seda, et mulle tuleb näiteks eesti.ee aadressile tuleb minu nimele teatis, et te olete oodatud kevadel Kevadtormile. Minu arust on asjalik, ma ei viitsi sinna postkontorisse minna kirjale järgi.

Postiljon tuleb, mind ei ole kunagi kodus. Ma olen tööl lihtsalt. Ma ei saagi seda kirja kätte.

Samas Euroopa Liidu nr 1 IT riigis tuleb paberkiri-palju õnne noh. Muidugi saaks seda teha ümber. Sa oled meililistis, sul on oma üksus listis. See kõik töötab. /---/ Miks ei tule riik.ee või mis ta on eesti.ee?

Miks mitte tähtsusega kiri e-postiga? Allkirjastage digitaalselt, enne ei saa seda kätte. Noh, okei, ma ei taha seda näha, ma ei anna ära seda allkirja ja ma ei saagi seda kätte, aga see ei ole ju mingi ületamatu takistus iseenesest niimoodi teha.

Jah, praegu tuli selles mõttes idee, et kui sul tuleb kutse, kuidas ajada seda AK [„ametkondlikuks kasutamiseks“] asja. Sulle tuleb kutse, sul on seal link, lähed oma ID kaardiga sisse, saad mingit informatsiooni, mis pole päris AK, aga mida ei pritsi päris ajalehte, sealt saad natuke rohkem teada vastused küsimustele... see on küll variant.

Lisaks märgib üks osaleja, et suhtleb oma ajateenistuse kaaslastega sotsiaalmeedia vahendusel ning ka selles kanalis levib informatsioon peatse õppekogunemise toimumise kohta. Konkreetse näite puhul võib inimeselt inimesele leviv informatsioon aga muuta kergemaks õppekogunemisest kõrvale hiilimise.

Meil oli eraldi community sotsiaalmeedias, kes juba oli... kes käisid niiõelda selles meie lennus. Need, kes tegelikult ei tahtnud tulla, nad pääsesid väga kergelt, sest siis juba seal läks jutt lahti, et juba esimesed inimesed on kutsed saanud, siis kui sul tuleb samal ajal tähtsusega kiri, siis kui sa seda tähtsusega kirja vastu ei võta, siis sind ei ole teavitatud.

5.5. Ühiskondlik tunnustus

Uuring puudutas ka küsimust, kas reservväelaste arvates on vajalik, et õppekogunemistel osalenuid kuidagi ka ühiskondlikult tunnustataks või esile tõstetaks. Mõned vastajad tunnetavad, et teatud seltskondades või sotsiaalsetes kontekstides saab inimestele osaks parema suhtumise tulenevalt sellest, et ta on läbinud ajateenistuse, osalenud reservväelaste õppekogunemisel või riigikaitsekursusel või on Kaitsealiidu liige. Ehkki fookusgruppides ei tooda üldiselt ühiskondlikku tunnustust välja kui olulist motivaatorit õppekogunemistel osalemiseks võib seda siiski pidada üheks positiivseks lisateguriks, mis aitab parandada suhtumist riigikaitsega seotud tegevustesse.

Praegu on juba [ühiskondlik tunnustus]. Mina käin teatud seltskondades, võrrelda neid mehi, kes on käinud ajateenistuses või ei ole või on. Seltskonnas öeldakse ikkagi välja, et mees kes on käinud reservväelaste õppekogunemisel või teenistuses, vaadatakse ikka kõvasti teise pilguga kui seda, vanda kes ütleb, et teenistus on mõttetult ajaraiskamine. Samas ma tean mitut vanda, kes ei

julge oma näppe mustaks teha. Käivad teenistuse ära ja on õiged eesti mehepojad, julgevad ka midagi teha.

Ma olen suhtumise muutust küll tähele pannud, ma olen riigikaitse õpetaja- varsti üle 5 aasta. Järjest torkab silma üldine suhtumine, kõrvalt, kes ei ole valinud riigikaitsekursust. Suhtutakse aina paremini, kes on Kaitseliidus, Kaitseväes käinud. Suhtumine neisse, kes ei ole valinud riigikaitse kursust, on muutunud nii meeste kui ka naisterahvaste hulgas. Eriti naisterahvaste hulgas: "Et miks sa ei valinud riigikaitsekursuse, ise oled tüüp, et mis sul viga on?". Täpselt "Mis sul viga on, et sa ei lähe?" Läheb paremaks, järjest rohkem hinnatakse seda asja.

Ma üritasin konkreetsel ühelt töökohalt ära minna, läksin teise töökohta. Nägin, okay, klienditeenindaja. Vestlusele kutsuti kohale, siis tüüp vaatas otsa, CV-sse panin Kaitseliidu ka kirja. Siis tuli välja, et minu ülemus on värskelt reservväe õppekogunemisel käinud, ajateenistuse lõpetanud, vend vaatas otsa- Kaitseliit-jumala vägev. Vaadati mind hoopis teise pilguga. Siis ma sain endale veel kõrgema ametikoha, vaadatakse küll teise pilguga.

6. Sõnumite testimine

Üks osa uuringust kujutas endast ka reservväelaste õppekogunemiste mainekampaania võimalike sõnumite testimist. Testitavad sõnumeid oli kokku kolm ning need olid esitatud sõnalisel vormis. Uuriti, millised assotsiatsioonid tekivad reservväelastel iga sõnumiga seoses, kas neid sõnumeid seostatakse reservväelaste õppekogunemisega ning kas need võiksid parandada reservväelaste õppekogunemise kuvandit.

6.1. Proovile paneku sõnum

Esimene võimalik reservväelaste õppekogunemise mainekampaania sõnum, mida uuringi käigus testiti kõlas järgmiselt: „Millal sina ennast viimati proovile panid?“

Üldine tagasiside antud sõnumile on selline, et reservväelased üldiselt ei seosta proovile panekut reservväelaste õppekogunemisega. Mõnede fookusgruppides osalenute sõnul ei olnud neil õppekogunemise ajal piisavalt tegevust ning suur osa ajast veedeti jõude. Sellesse konteksti asetatuna mõjub võimalik mainekampaania sõnum proovile panemise teemal pigem õppekogunemise naeruvääristavana. Samuti märgivad mõned osalejad, et nende elus esineb küllaldaselt olukordi, mis võimaldavad end proovile panna ning reservväelaste õppekogunemine ei paista nende seas kuidagi erilisel silma. Eelmainitud põhjustest tulenevalt ei pea uuringus osalenud reservväelased proovile paneku sõnumit reservväelaste õppekogunemise mainekampaania puhul eriti kohaseks.

Millal sa viimati istusid kaks nädalat, midagi tegemata. NAER.

Ma ei näe siin seost Kaitseväega, kui see ei ole kuskil laigulise tausta peal kirjas.

Kaks nädalat mitte midagi teha on ka suur proovile panek.

Pigem on see, et RÕK-l on raske proovile panna. Seal kordades lihtsam, kui ajateenistuses. Võib-olla, et ennast proovile panna, et suutsin nii kaua magada. Tavaliselt ma ei maga nii palju. Ei vedele niisama tühja.

Proovile panek selles suhtes, et kui pikalt suudad veel lamada, et lamatise ei tekiks. ÜLDINE NAER.

Ma arvan, et kui telekast seda näeks, et millal sina ennast paned proovile, siis kõik naeraksid. ÜLDINE NAER.

RÕK või ajateenistus ei ole kindlasti minu elus kõige suuremad katsumused olnud. Peale seda ma olen palju raskemaid asju teinud. Selles mõttes mulle ta ei meeldi. Aga kui seda kasutada, siis seal kindlasti peaks mingisugune pilt juures olema mudasest ja märjast Kaitseväelasest.

Grupivestlustes tuuakse välja, et proovile paneku sõnum sobiks pigem inimeste värbamiseks Scoutspataljoni või missioonile minekuks, reservväelaste õppekogunemise kohta see aga pigem ei käi. Üks osaleja arvab, et lause „Millal sa ennast viimati proovile panid?“ mõjub pigem Tartu maratoni hüüdlauseks.

Siin võib-olla see proovile paneku teema ei ole nii kohane. See võib-olla klapiks rohkem, et kui te üritate inimesi värvata Scoutspataljoni või missioonile. Ja seal panna ennast proovile.

Sobiks rohkem Tartu maratoni hüüdlauseks. /---/ Selle kohta paljud vennad ütlevad, et viimati panin proovile Tartu maratonil ja sõitsin alla kolme tunni, mis te siin enda... RÕK-iga te ei pane mind proovile.

Leiduvad ka mõned inimesed, kes vastukaaluks ülejäänutele märgivad, et nende puhul läheb proovile paneku sõnum hästi kokku kogemustega reservväelaste õppekogunemistelt. Samas võib öelda, et respondendid, kellele testitav proovile paneku sõnum seostub positiivsete kogemustega, on fookusgruppides selges vähemuses. Tuuakse välja, et võimalus ennast õppekogunemisel proovile panna sõltub väga paljuski konkreetsest üksusest ning samuti inimese ametist tsiviilis, seetõttu ei pruugi proovile panemise sõnum kanda kõigi jaoks ühesugust tähendust.

Mina näiteks kindlalt tean, et mina olen kontoritöötaja ma tahtsin minna sinna metsa, ma tahtsin kontorist ära saada. Ta oleks võinud isegi olla natuke kauem kui nädal aega. Minu jaoks see kindlasti „Millal sa ennast viimati proovile panid?“ töötaks, aga kui sa oleksid, ma ei tea, mis tööd teeksid... kui sa iga päev metsas proovile paned ennast, siis see ei töötaks nii hästi, ma arvan.

[Mul] oli võimalus [maleva nimi] lahingkompaniid juhtida, ma mõtlen ülemana. Ja ma ei olnud seda kordagi varem teinud. Ja selline võõras kompanii, võõrad inimesed, võõras keskkond ja vaadata, kuidas hakkama saad. Minu jaoks oli see küll proovile panek. See oli kolm päeva.

Proovile paneku sõnum mainekampaanias eeldaks mitmete fookusgrupis osalenute sõnul seda, et õppekogunemine pakub tõesti võimaluse end proovile panna. Kui õppekogunemine seda tegelikult ei võimalda, võib sõnum kergesti kujuneda antikampaaniaks, tekitada pettumust ning langetada motivatsiooni järgmisel korral osaleda. Fookusgrupis osalenute sõnul tulekski antud juhul alustada õppekogunemiste taseme tõstmisest, selleks, et proovile paneku sõnum ei oleks reaalse olukorraga liiga suures vastuolus.

See eeldaks seda: noo kui ma, kui inimene läheb sinna kohale- ei tee mitte halligi. See on nagu seos, see annab mingi veksli välja, nüüd tulebki äge asi.

Jah, aga nende kõikide... selle kampaania eeldus on see, et see proov, mis seal tuleb, et see on ikka tõesti proov. Kui on see proovilepanek [hüüdlauseks]- see võib muutuda antikampaaniaks, kui see, mis seal tehakse, tekitab pettumuse.

Ohtlik. Saad seda korra niimoodi promoda, kui see osutub ootustele vastavaks, siis sellest saab rahvuslik nali pigem.

Mitmed grupivestluses osalenud märgivad ka seda, et teatud sihtgrupile, kellel pole ajateenistusest või varasematest õppekogunemistest positiivsed mälestused, võib proovile paneku sõnum mõjuda pigem tõrjuvana. Kui varasemad kogemused on kujutanud endast inimesele tõsist proovile panekut negatiivses võtmes, siis ei soovi ta neid kogemusi enam õppekogunemisel korrata.

On hunnik inimesi, kes ju tegelikult ei taha ennast proovile panna, sest nad kardavadki seda, et nad pannakse seal proovile. See [proovile paneku sõnum] kindlasti jällegi hirmutab nad ära.

Kas see mõned pigem eemale ei peleta?

Ongi, ma ei taha enam ennast proovile panna, ma ei taha soos olla enam.

Kui reservõppe kogunemise nimekirjas on inimesi, kes on tegelikult käinud vene armees. On saanud seal 80 lõpus 90-tel kolm aastat peksta nagu, siis teed sellise kampaania...

Laekus ka üks tehnilisemat laadi soovitus proovile paneku sõnumi kohta, mis pani ette, et hüüdlauseks võiks „Sina“ kirjutada suure tähega.

6.2. Slängi sõnum

Teisena pakuti osalejatele välja võimalik mainekampaania sõnum, mille sisuks on erinevad mõisted ajateenijate slängi sõnavarast: „Kas sa tead, mida tähendab säbelema/ hämming/ šlang, šlangima/ maasikas/ baranka /nagitsad / pädev / killerid / rebane / aer / vitamiin e. motivatsioonitablett? Kui ei tea, siis on aeg reservväelaste õppekogunemisel oma mälu värskendada?“

Üldiselt tekitab slängi sõnumi näitamine fookusgruppides üksjagu elevust ning osalejad asuvad kohe omavahel arutama, mis võiks olla ühe või teise sõna tähendus. Käesoleva uuringu raames toimunud grupivestluste põhjal võiks ette antud sõnade ja nende tähenduste kohta välja tuua järgmist:

Šlang, šlangima- teatakse üldiselt hästi tähenduses „viilima“, „simuleerima“, „ära sebima“ ning „šlang“ kui laiskvorst. Üks osaleja märgib, et sõna „šlang“ on pärand sõna Vene sõjaväest.

Kes ära sebis ennast kuhugi, midagi ei teinud kunagi. Oli mingi hunnik šlange.

Hämming- teatakse üldiselt hästi tähenduses „info puudus“ või „kui midagi ei saa aru, milles asi“

Kästakse midagi teha, aga mitte midagi aru ei saa.

Info puudus, nagu tavaliselt.

Aer – teatakse hästi tähenduses „AK-4“.

See on AK-4

Vitamiin e. motivatsioonitablett – üldiselt teatakse tähenduses „tankimiin“ või „motivatsioonimiin“.

Neid kutsuti ka sõduritabletiks.

Need olid motivatsioonimiinid. Midagi maha jätsid, said jälle.

Pädev - teatakse üldiselt tähenduses „asjalik vend“ või „pädev ülesannete täitmisel“, rõhutatakse, et kindlasti ei ole tegu pugejaga.

Asjalik vend.

Selles mõttes, et pädev näiteks oma ülesannete täitmisel. Teab, mida teeb.

Kindlasti mitte aktiivne loll.

Säbelema - enamasti teatatakse hästi tähenduses „ravis nihelema“, kuid mõnele inimesele on see sõna võõras, arvatavasti juhul, kui ajateenistusest on möödunud rohkem aega.

Ma ei mäleta aastal 97, et „säbelemist“ oleks, ma nagu ei mäleta.

Maasikas – teatakse kohati tähenduses „punaseks köetud ahi“, kuid kohati on see sõna võõras.

„Maasikas“ on ahi, see sama jaotelkide ahi, kui sa küta ta punaseks, siis ta läheb punaseks nagu maasikas.

Korraliku tule alla teed, siis läheb ilusaks punaseks.

Ei ole, see [„maasikas“] ei ole levinud, nii levinud.

Rebane – teatakse kohati tähenduses „rooste relval“, kohati on see sõna võõras.

Rebane on, kui relv läheb rooste.

Mina ei tea, mis on rebane.

Baranka – teatakse kohati tähenduses „rool“, kohati on see sõna võõras

See on rool äkki, ma ei tea. Seda ma ei tea.

Ikka öeldakse, et rool.

Barankat nägin esimest korda, siis mina arvasin, et see on see piiritagune elanik.

Killerid - vähetuntud tähenduses „tolmurullid tubades“, küll aga pakutakse sõnale teisi tähendusi, näiteks „sõjahull“ (seoses Rambo temaatikaga).

Tolmurullid, äkki. Tolmurullid ei ole või? Mis voodi all on?

Killerid, kes need on?

Rambo teema?

Need on need, kes tegid kaks triipu, JOONISTAB NÄO PEALE SÕRMEDEGA, Rambo maalingud. Kuulipilduja põõsa all lasi.

Meil oli kaitseväge poolt välja antud püksid. Need olid sekskillerid. Seksitapjad./---/ Kui pidid nendega 10 km käima, hiljem said aru.

Nagitsad - tähendust ei tea uuringus osalenutest keegi.

Minu ajal seda [sõna „nagitsad“] ei olnud, mingi uuema aja teema vist.

Tean päris õigeid kananagitsaid, aga neid ei tea.

Kuigi minu arvates osa sõnu ma üldse ei kasutanud, nagitsad? Kas sa tead mis need on?

Üldiselt leitakse, et sõnade levik ja tähendus sõltub suuresti aastakäigust ja pataljonist, kus inimene on aega teeninud. Mõnel sõnal võib erinevates paikades olla ka erinevaid tähendusvarjundeid. Samuti oleks slängi sõnumi puhul oluline täpselt läbi mõelda, millisele aastakäigule see suunata ning vastavalt sellele valida ka sõnumis esitatavad slängsõnad.

Seal peaks vaatama ikka aastate kaupa läbi, pärast see grupp, keda sa sihid, pole üldse kutsutud.

Fookusgruppides osalenutest märgivad mitmed, et slängi sõnum äratav nende meelest tähelepanu ning tekitab äratundmist. Võib öelda, et ajateenijate slängi puhul on tegu omamoodi koodi või salakeelega, mis ühendab koos aega teeninud inimesi. Võimalus kohtuda vanade tuttavatega on reservväelaste jaoks üks olulisi motivaatoreid õppekogunemistel osalemiseks ning sellest aspektist vaadatuna rõhuks slängi sõnumi kasutamine mainekampaanias omal moel reservväelaste nostalgiale ning grupikuuluvusele. Kui kuuluvustunde tekitamise eesmärgil annaks parema tulemuse ilmselt paremini teada ja tuntud slängsõnade kasutamine, siis vähemtuntud sõnad võiksid teisalt tekitada suuremat huvi ning soovi teada saada.

See [slängi sõnum] tõmbas kaheldamatult tähelepanu, see oleks ikka selline vaieldamatult hea. Hästi tõmbas tähelepanu, sellised sõnad, mis aeglaselt ükshaaval ilmuvad.

„Säbelema“ ma arvan, et oli esimene sõna, mida ma seal [ajateenistuses] vist kuulsin ja kui sa nüüd oleksid ajateenistuse läbinud ja RÕK-is käimata, siis vaatad, oh „säbelema“, ma olen vahepeal ära unustanud selle sõna. See oli jah, õige ja, me säbelesime seal ja öeldi, et me säbeleme. Mõnus selline, tuleb selline kodune tunne sisse mõnel inimesel, et võiks – lähme uuesti, säbeleme veel, kuuleme veel seda või saame kokku. Natuke nagu võib-olla klikib, aga ma ei tea.

Siis ongi kaks valikut. Üks valik on see, et kas me tahame kõnetada kõiki, millest kõik aru saavad, kuidagi positiivne assotsiatsioon tekib. Või siis teine võimalus on see, et sa tõesti ei tea neid sõnu. Ma arvan, et äkki isegi siinjuhul töötaks rohkem see, mida sa oled varem kuulnud. Nagu mingi lauluga, kui see tuleb raadiost ja sa oled varem kuulnud, siis sul tekib see positiivne äratundmise moment.

Aga ta tekitab sellist meeldivat äratundmist, mis tekitab mõnele grupile isegi nostalgiat.

Ma peaks minema sinna. Ma lähen sinna, kus ma kohtan neid teisi, kes teavad samuti, kuidas aer rebane või nagits aerutab. See on omamoodi salakeel, mis teatavate gruppide puhul seob. See võib-olla ongi motivatsioon.

Grupivestluste põhjal võib öelda, et uuringus osalenute jaoks ei omagi niivõrd suurt tähendust ükski välja toodud sõna eraldiseisvana, vaid pigem moodustavad tuttavad sõnad konteksti panduna või lauses kasutatuna mingi mustri või tähendusliku koodi. Uuringus osalenud reservväelased toovad ka ise mõningaid selliseid kood-tähendusega lauseid välja:

Peaks küsima: „Kes on „nagits“, mis on „maasikas“ ja kuidas aerutad“?

„Tahad vitamiini?“

„Kuidas sihtotstarbeliselt aeru kasutada?“

Aga pigem küsiks vaid, et „kas sa tead, kui aer on rebane, et mida teha? /---/ Kui ei tea, astu ligi“.

„Või oled sa näinud, kuidas nagits aerutab?“

„Kas sa paned aeru maasika peale?“

[„Kas oled looduses käinud] ja rebast näinud? Või aerutamas käinud?“

Üks oluline tähelepanek, mille fookusgrupis osalenud välja toovad, on aga see, et mainekampaanias ei ole kuigi otstarbekas kasutada negatiivse semiootilise tähendusega sõnu, kuna see looks või kinnistaks veelgi negatiivset kuvandit õppekogunemistest. Samas kannab uuringu raames ette antud sõnadest enamik vähemal või rohkemal määral reservväelaste jaoks negatiivset tähendust. Eraldi tuuakse välja sõnad „šlangimine“ ja „hämmin“, mis on küll laialt tuntud, kuid rõhuvad oma tähendusega just õppekogunemiste ajakasutuse vähesele efektiivsusele ning informatsiooni puudusele, mis on nõrgimaid külgi õppekogunemiste korralduse juures. Sõna „säbelema“ seostub mõnele fookusgrupis osalejale korrale kutsumisega ning omab samuti pigem negatiivset tähendusvarjundit. Ka sõna „vitamiin“ või „motivatsioonitablett“ ei tekita uuringus osalenute sõnul kuigi positiivseid emotsioone, vaid tähendab reservväelasele reeglina lisaraskust või koormat ning seostub ka võimusuhetega. Üks fookusgrupis osaleja märgib, et tema jaoks kutsub negatiivseid assotsiatsioone esile ka sõna „rebane“, kuna siis peab relva roostest puhastama. Kõige positiivsema tähendusvarjundiga tunduvad käesoleva uuringus raames toimunud grupivestluse põhjal olevat sõna „maasikas“, mis seostub sooja ahjuga, ning „pädev“, mis seostub ülesannetega hästi hakkama saamisega.

Siin saaks vaadata äkki nende sõnade sisu või semiootiliselt, et sa ei pane negatiivseid.

No vitamiiniga positiivset [emotsiooni] ei teki. NAER. Motivatsioonitabletiga. Et tule RÕK-i, eks.

Ma mõtlen, et kas ma tean, mida tähendab. LOEB PABERILT ÜKSHAVAL SÕNU. et negatiivne, negatiivne, negatiivne, negatiivne asi, et kui mulle keegi kisab „säbelema“, et kas ma olen siis rivis jälle nina süganud. See seostub ainult negatiivsete emotsioonidega, enamusest nendest.

Selliseid sõnu tuleb edasi aretada, seda positiivsemat emotsiooni -näiteks „hämmin“ ja „šlangima“ välja jätta.

Sõna „šlangima“ võiks välja jätta. Muidu sa viskadki veksli välja -tuled siia, saad šlangida.

Nende väljenditega on raske inimest motiveerida, et „tule ja säbele Kaitseväge rivis“. Ainuke sõna, millega ajateenijat ajateenistusse või reservõppesse kutsuda saaks, on „šlang, tule šlangima“.

„Hämmin“, võib-olla siis, kui vaadata rivis esimest päeva noori ja neil on hämmin, siis see on tore.

Ja ainuke asi, mis inimesi eemale hirmutab, on „aer“, keegi ei taha AK-4-ga ringi käia.

Kampaanias tõenäoliselt ei saa kasutada sõna „killer“. Ma ei kujuta ette, noh, „Eesti Ekspress“ esilehekülj, et „kui sa ei tea, mis tähendab killerid, siis mine õppekogunemisele.“

Samuti leiavad mõned fookusgruppides osalenud, et slängi sõnum seostub pigem ajateenistusega kui reservväelaste õppekogunemisega. Küsimuses, milline võiks olla antud sõnumi sihtgrupp, lähevad

arvamused lahku. Ühest küljest leitakse, et slängi sõnum on pisut lapsik ning võiks olla suunatud vähem kui viis aastat tagasi ajateenistuses käinutele või siis noortele, kes pole veel ajateenistuses käinud ega tea ette antud sõnade tähendusi. Teise võimaliku sihtgrupina nähakse juba kauem kui 5 aastat reservis olnud inimesi, kes on kunagise tuttava sõnavara vahepeal ära unustanud.

See on ajateenistuse oma pigem jah.

See on natuke nagu ajateenistuse kontekst pigem.

See on popp ja noortepärane. Sihtgrupp ei ole mitte kuum reserv, vaid ütleme kauem kui 5 aastat reservis, tundub mulle.

Selles mõttes, et kui sa tead, mis sa siis lähed sinna, sa niikuinii tead, mis see on ja... võib-olla peaks olema neile noortele, kes lähevad Kaitsevähke, et nad saaksid teada.

Mina arvan, et see teine [slängi sõnum] on seotud sellesama vaba ajaga, mida tegelikult olla ei tohi ja minule tundub, et see on natukene lapsik./---/ Sihtgrupi peale mõeldes, võib olla need, kes vähem kui viis aastat tagasi on ajateenistuses käinud, siis miks mitte. Aga seda mõtet tuleb arendada edasi.

Mitmes grupis tehakse ka konkreetne ettepanek sõnastada lause ümber, nii et „kas sa tead...?“ asemel küsitaks „kas mäletad...?“. Sellisel kujul kõnetaks slängi sõnum otsesemalt reservväelasi, kuna slängisõnade tähendusi on küll teatud, kuid need on ajapikku ununenud.

[Võiks olla] „Kas mäletad, mida tähendab...“

Seda sõna „ei“ ei tohiks üldse kasutada „Kui tahad teada...“ Selline eitus ei sobi.

6.3. Arengu sõnum

Kolmandana võimaliku reservväelaste õppekogunemise mainekampaania sõnum koosnes kahest alternatiivsest, kuid sarnase mõttega lausest, mis kõlasid järgmiselt: „Kaitseväge areneb, arene sina ka“ ja „Kaitseväge areneb, aga sina?“.

Ka arengu sõnumi esitamine tekitab fookusgruppides üsna palju elevust. Ühest küljest peavad mitmed uuringus osalenud sellist sõnumit ebakohaseks või lausa solvavaks. Tabavalt märgivad mõned respondendid, et reservväelane võib peale ajateenistuse läbimist elus nii mõndagi saavutada ning ennast oma valdkonnas kõrgele tasemele töötada, seega oleks inimese arengu kohta üsnagi kohatu küsida.

Teisalt tekitab lauseosa „Kaitseväge“ areneb“ fookusgruppides samuti teravaid reaktsioone. Ühe respondendi sõnul ei ole Kaitseväge juures erilist arengut märgata ning reservväelased peavad läbi ajama küllaltki vana tehnikaga. Niisuguse mainekampaania sõnumi puhul oleks uuringus osalenute arvates vajalik tuua näiteid konkreetsetest valdkondadest, kus Kaitseväge arenenud on – sellisel juhul saaks sõnum tõsiseltvõetavama sisu ning ärataks ka reservväelastes suuremat huvi.

Kelleks nad mind peavad, alaarenenuks või?

„Mine arene puu otsas“, eksole.

„Sa oled isegi Kaitseväest maha jäänud“.

Inimesed teevad ajateenistuse läbi ja lähevad ülikooli, karjääri tegema...

Mõni vahepeal doktorikraadigi ära teinud, siis 7 päeva passid seal [õppekogunemisel] tühja, see on ikka natuke halb.

Minu arengut Kaitseväe arenguga võrrelda, suhteliselt mõjub halvasti küll.

[Õigem oleks:], „Tule muuseumisse, sulle makstakse“.

Kui inimene teles näeb, et „Kaitsevägi areneb, aga sina?“. Siis mina hakkaks küll naerma, et mismoodi see Kaitsevägi arenenud on. Mingid punktid võib-olla välja tuua, et mismoodi arenenud on.

Näiteks „Kaitsevägi areneb, aga Sina? Meil on uus soomusüksus loodud, luuakse ajateenijate hulgas“, selline asi oleks juba märgatav.

Näiteks „Meil on uued sihid, tule vaatama!“

Üks fookusgrupis osalenud reservväelane annab mainekampaania võimalike ideedena välja pakutud arengu sõnumile iseäranis karmi hinnangu:

Autoritaarsele riigile sobiks see võib-olla.

Negatiivse tagasiside kõrval tuuakse arengu sõnumi juures positiivsena välja vaid see, et see sellise sõnumi esitamine Kaitseväe poolt sisaldab endas teatavat annust eneseirooniat, mis oleks kampaania puhul samuti tervitav.

See on päris hea, et siin on eneseiroonia sees./---/ Tegelikult eneseiroonia peaks olema, igas asjas võiks olla eneseiroonia.

Nagu proovile paneku sõnumi puhul, märgitakse ka arengu sõnumi puhul, et sellise ideega mainekampaania korral oleks väga oluline ka õppekogunemise tegelik õnnestumine – vastasel juhul võib sõnumist saada kergesti antikampaania. Arengu sõnumi kasutamisel mainekampaanias peaks ka õppekogunemisel olema korralik sisu.

Milleni me jälle jõuame on see, et reservõppekogunemine peab õnnestuma ja selle eest vastutab ilmselgelt Kaitsevägi. See võib muutuda ka samamoodi väga kiiresti antikampaaniaks. /---/ Nii kui seal on mingisugune blokk või mingisugune vastuolu, siis hakatakse seda lauset korrutama, ka seal reservkogunemisel kohapeal. Siis on see iroonilises võtmes. Võti on ikkagi see, et Kaitsevägi viib RÕK-id väga hästi läbi.

Üks uuringus osaleja toob arengu sõnumi kontekstis välja ka kitsaskoha, et reservväelase arenguvõimalused Kaitseväes auastme tõstmise või uue eriala õppimise osas on tegelikult küllaltki piiratud.

See eeldaks seda, et ma ka mingisugust karjääri saaksin teha. Praegu sisuliselt ainult need, kes on just ajateenistuse lõpetanud, siis kui nad esimest korda lähevad reservõppe kogunemisele, siis on neil äkki võimalik näiteks rühma ülemana mingisugune lipnik peale saada, midagi niisugust. Et auastmete andmine pärast esimest RÕK-i on praktiliselt olematu just kaitseväe poole pealt. Sellele võiks mõelda ja võib-olla võiks mõelda, et kuidas neid samu inimesi motiveerida. Võib-olla

osad tahaksid mingit uut eriala õppida, täiesti uut eriala või osad tahaksid lihtsalt karjääriredelil ülespoole tõusta. Seda võiks võimaldada ka.

6.4. Kolme sõnumi võrdlus

Kolme võimaliku mainekampaania sõnumi võrdlemisel lähevad erinevates gruppides osalenud reservväelaste arvamused lahku. Kahes grupis saavutab suurima poolehoidu slängi sõnum ning ühes proovile paneku sõnum. Neljandas grupis osalenud eelistaksid valikut üldse mitte teha, kuid kõige paremaks peetakse arengu sõnumit. Ehkki ka slängi sõnumi puhul tuuakse välja nõrku külgi, võib selle puhul kokkuvõtlikult näha esitatutest kõige suuremat potentsiaali. Samas arvavad mõned uuringus osalenud reservväelased, et ühegi välja pakutud sõnumiga ei oleks kampaanias osas mõtet edasi liikuda.

Ma arvan, et sellest teisest[slängi sõnum] saaks isegi midagi asja, kui teda teha natuke tummisemaks. Tekitab natuke põnevust ja ei ole selline sildistav, kuidagi positsioneeriv otseselt. Ta ei anna ka veksleid välja, et mina nüüd arenen, sina oled ohmakas või et tuled kohale, pakume mingi jube kihvti asja, aga tegelikult ei tee.

See number 2 [slängi sõnum] on hea variant ja seda peab kuidagi huumori prisma andma. Number 3 on pigem natukene õõnes.

Samas ta [slängi sõnum] võib bloki räägelt ette lüüa, et vaatad opstii- et kõik need dokumentaalfilmid, mis ma olen USA värbamissüsteemist vaadanud, saavad siin tõeks. Ei, Ei. Unustage ära. /---/Kui seda teeb mingi normaalne reklaamifirma, kes suudab sinna seda Eesti nõksu sisse panna, et ongi natuke kodukootud [, siis oleks hea].

Just seda huumorit ja seda kuuluvustunnet tekitada. Nagu Soomes on umbes, et seal ikka ätid omavahel räägivad saunas, et kus sa viimati käisid kordusõppustel, mis sa seal tegid. Ja kus ma käisin.

Meie arvamus. Mina ei saa kõigi eest rääkida, mina ütlen enda arvamuse ära, et mina arvan, et sellise kampaaniaga ei ole Kaitseväel õige reservõppekogunemistes osalust suurendada./---/ Või vähemalt mitte kindlasti nendest sloganitest ühestki nendest, mina arvan, et ei ole mõistlik.

6.5. Üldised ootused ja ettepanekud seoses mainekampaaniaga

Üldise tagasisidena mainekampaania võimalikele lahendustele võib välja tuua, et uuringus osalenud reservväelased kahtlevad õppekogunemiste mainekampaania vajalikkuses. Ühest küljest leitakse, et õppekogunemisel osalemine on reservväelastele kohustuslik ning põhimõtteliselt ei saa inimene ise osalemise või mitte-osalemise üle otsustada. Samuti märgitakse, et reservväelane ei tule reeglina õppekogunemisele vabatahtlikult, vaid Kaitseväe poolt saadetud kutse alusel ning tõstatatakse küsimus, kas sellise kampaania eesmärgiks oleks suurendada vabatahtlike osalejate hulka. Lisaks on inimeste hulk, kellele selline kampaania võiks olla suunatud, ühiskonnas piisavalt väike. Kõike seda silmas pidades leitakse üldiselt, et mainekampaaniale kulutatavat raha oleks võimalik kasutada otstarbekamalt. Õppekogunemisel osalejate hulga suurendamise või kampaania tegemise asemel oleks uuringus osalenute sõnul eeskätt tarvilik hoopis õppekogunemiste taset tõsta ning tegeleda sisuliste probleemidega, mis õppekogunemistega seoses on üles kerkinud. Kampaanial ei ole

uuringus osalenute sõnul mõtet, kui selles esitatud sõnumid ei ole reaalsusega kooskõlas ega vasta õppekogunemiste tegelikule sisule. Tuuakse välja, et kampaania tegemise asemel võiks pigem ühe sisulise parandusena maksta õppekogunemistel osalevatele reservväelastele nende tavapärasest keskmist palka.

[Ma ei saa] kampaania mõttest üldse aru. Nii ehk naa läheb tähitud kirjaga ja sul ei ole ju endal valida. /---/ Tundub nagu ressursi raiskamine. /---/ See hulk inimesi, kellele ühiskonnas on see reklaam suunatud, on niivõrd väike.

Selles mõttes on, et 2 [slängi sõnum] on ka täiesti valesti üles ehitatud. Üldjuhul reservväelane ei saa kusagile ise minna. Kaitsepolitsei saavad, aga ülejäänud tulevad kutsega.

Uuringufirma peaks ütlema kaitsevägele tõenäoliselt, et reservväelased arvasid, et kõigepealt tuleks RÕK-ide taset tõsta ja kindlustada, et see on tasemel ja siis minna edasi kampaaniaga. Kõigepealt kampaaniaga ja pärast taset tõsta ei ole mõtet. Võiks see meie sõnum olla pigem, kui see et me valisime ühe lause välja.

Sa võid ju teha super värbamiskampaania, kui ikka tuleb mees, on kaks nädalat tühja passinud, kui ta on sita varustusega on-siis on see null, raha raiskamine. /---/ „RÕK on auasi“ - väga uhke, kõik koolid on täis plakateid, kui seal sisu ei ole, ei ole mõtet seda teha.

Selle asja juures on see, et asjad oleksid korraldatud normaalselt. Emotsioon, kes seal [õppekogunemisel] käivad, oleks hea ja sõna levib nagu suust suhu. Ajateenistuse maine tõus ei ole tekkinud mingi kampaaniaga.

Minu kogemuste puhul jäi pigem seal mehi üle. Võiks poole väiksema võtta ja siis jõuaks nad tegeleda ka sellega.

Ma arvan, et kui selle kampaania asemel oleks Postimehes artikkel, kus on kirjas, et inimestele makstakse nende keskmist palka see aeg, kui nad RÕK'is on, kui see raha sinna panna, siis see töötaks paremini.

Mõned uuringus osalenutest toovad välja, et õppekogunemiste osalemise juures mängib olulist rolli võrgustik ning mitte-formaalsed sidemed koos aega teeninud reservväelaste vahel. Võrgustiku ja heade suhete olemasolu korral ei ole uuringus osalenute sõnul reklaami tarvis ning õppekogunemisele ajendab tulema just seesama grupikuuluvus. Üks uuringus osalenud reservväelane toob välja, et halvamate suhete või ajateenistusega seotud negatiivsete kogemuste korral ei pruugi aga ka kampaaniavahendite kasutamisest abi olla. Sellisel juhul võiks ainukeseks motivaatoriks olla rahalised kaalutlused.

Seoses sellega samal meelel, et reklaami ei ole vaja. Just täna me saame kokku nende vendadega ja allohvitseridega, et kellega oleme teeninud ja kui kaitseväge suudab enda sees luua seda vennaskonda, siis pole vaja mitte mingisugust reklaami. Lihtsalt võtavad teineteisega sidet ja lähevad RÕK-I niisama ja see ongi see põhiline asi, et toimiks selline süsteem.

See on sama jabur, et teha kampaania klassi kokkutulekuks. Sinna tulevad nagunii need, kes tulevad. Tulevad 50 aasta pärast ikka needsamad, kes tulevad. Alati on 3-4 inimest, kes on solvunud, ei taha kunagi näha. Siis on inimesed, kes kooli ajal olid täitsa normaalsed inimesed ja nüüd ütlevad, et ei, neid ma ei taha kunagi näha. Ja igas klassis, igas kollektiivis, igas rühmas. Ja samamoodi see reservõppekogunemine ka.

Reservõppekogunemise müümine sellele, kellel oli ajateenistusest halb emotsioon, sellele ei müü seda nagunii maha. Kui sa talle ei maksa niipalju, just seda raha motivaatorit.

Kuigi grupivestlustes jääb pigem kõlama mõte, et kampaania tegemisele tuleks eelistada sisuliste parenduste tegemist õppekogunemiste korralduses, toovad osalejad siiski välja ka mõningaid üldiseid ettepanekuid õppekogunemiste mainekampaania osas või seoses ette antud võimalike sõnumitega. Paaril korral kerkib grupivestlustes esile ettepanek fookusseerida mainekampaania looduses viibimise ideele, mis võiks olla üheks ajendiks õppekogunemisel osalemiseks.

Samas võib selle [proovile paneku sõnumi] ringi sõnastada, et „millal sa viimati metsas käisid?“/- --/ Enamus elavad linnas ja võib-olla pole mitu aastat seenele saanud. Võib-olla see motiveerib rohkem kui see „Proovile“... noh, spordiga küll tegeletakse, aga metsa pole saanud.

Kui siduda selle sama, et „kas oled looduses käinud“, siduda üks kampaania, siis sobiks väga hästi „rebane“ [slängi sõnumist] siia juurde.

„Millal sa viimati sõpradega metsas käisid?“

Samuti olgu siin ära toodud veel mõned konkreetsed ettepanekud mainekampaania osas, mis grupivestlustel osalejad välja toovad:

Üks huvitav asi, mida eelmise aasta veteranipäeval tehti- klipp, kus erinevate elualade inimesed ütlevad “Tere, ma olen veteran”, “Ma olen reservväelane”, “Ma olen sepp”, “Ma olen firmajuht”, “Ma olen vallavanem”, “Ma olen reservväelane, kas sina ka?” Näiteks midagi sellist “Ma lähen kordusõppusele, kas sina ka?” Sellist, mis seostub kõigiga.

Kaitsevägi võiks koostada sellise treileri või videoklipi, et näiteks erinevatest RÕK-dest panna kokku selline kutsutav video, et kus on need lahingud, õhkamised ja madinat, et kui inimene kusagil netist või telest näeb, et siis tal tekib tunne, et oh, lahe, saaks ka tsiviilist eemale madistama. Seal tundub väga huvitav, aga.

Näiteks kui Delfis seal kuskil üleval banneril mingi selline eksprompt-küsimus on ja ma klikkan sinna peale, siis sealt tuleb mingi naljakas puänt tuleb veel omakorda välja, siis kindlasti tõstab tuju ja võib-olla tekib mingi positiivne emotsioon sellega, vähemalt läbi alateadvuse kui mitte läbi teadvuse. Pigem võib-olla niimoodi.

KOKKUVÕTE

Sotsiaal- ja turu-uuringute firma Saar Poll viis jaanuaris 2014 läbi uuringu, mille fookuses olid Kaitseväe reservväelaste õppekogunemised. Käesolevas aruandes on käsitletud üht uuringu sihtgruppi, kelleks on varasemalt reservväelaste õppekogunemistel osalenud mehed. Uuringu käigus toimus neli fookusgruپیvestlust varem reservväelaste õppekogunemistel osalenutega, kust võttis osa 3-8 meest. Antud sihtgruپی hulgas oli uuringu eesmärgiks saada ülevaade, millised assotsiatsioonid tekivad fookusgruپی osalejatel seoses reservväelaste õppekogunemistega, kuidas osalemisse suhtutakse, milline on õppekogunemistel osalenute tagasiside, millised motivaatorid ja takistused esinevad reservväelaste õppekogunemisel osalemisel, kuidas ning milliste sõnumitega oleks võimalik parandada õppekogunemiste mainet.

Käesolevas aruandes vaatluse all olevat sihtgruppi võib pidada eripäraseks seetõttu, et uuringus osalenute seas on küllaltki palju kaitseliitlasi, päris paljud on käinud õppekogunemistel mitmeid kordi ning osa lausa ootab järgmist võimalust osalemiseks. Samuti näitab nõusoleku andmine Kaitseväe reservõppuste teemalises uuringus osalemiseks juba iseenesest, et teemat peetakse piisavalt oluliseks. Võib öelda, et uuringus osalenute näol on tegu keskmisest enam motiveeritud reservväelastega, kelle suhtumine üldistesse riigikaitse küsimustesse ning reservväelaste õppekogunemistesse kaldub olema pigem positiivne – nende arvamus ei saa aga laiendada kõigile Eesti reservväelastele. Vaatluse all oleva sihtgruپی puhul võib täheldada üldist kõrget motivatsiooni õppekogunemistel osalemiseks isegi juhul, kui gruپیvestlustes välja toodud konkreetsed kogemused õppekogunemistelt pole olnud kõige paremad. Võib oletada, et riigikaitse küsimuste ja õppekogunemiste suhtes parema suhtumisega reservväelased andestavad küllaltki kergesti ka õppekogunemistel aset leidvad möödalaskmised või kaaluvad õppekogunemise positiivsed küljed nende jaoks negatiivsed üle. Üldiselt kriitilisemalt meelestatud reservväelased ei pruugi aga õppekogunemistega seostuvaid negatiivseid kogemusi nii kergesti andestada ning erineva sihtgruپی puhul võiksid ka uuringu tulemused selles osas olla märgatavalt erinevad.

Uuringus osalenud reservväelased peavad reservarmeed Eestis ainuõigeks ja kõige optimaalsemaks lahenduseks. Riigi peamise sõjalise ohuna tunnetatakse Venemaad, julgeolekuohudena märgitakse aga näiteks rahvastiku vähenemist ja keskkonnakatastroofide ohtu. Reservväelaste õppekogunemisi peavad uuringus osalenud üldiselt vajalikuks selleks, et värskendada ajateenistuses omandatud teadmisi. Enamasti on uuringus osalenud reservväelaste suhtumine õppekogunemistesse positiivne. Õppekogunemine pakub reservväelastele võimaluse kohtuda vanade tuttavate ja teenistuskaslastega, pakub vaheldust igapäevaelule ning võimalust looduses viibida.

Esialgne ettekujutus õppekogunemisest, mis oli uuringus osalenutel enne õppekogunemisel osalemist, on kujunenud peamiselt ajateenistuses räägitu ning sõprade ja tuttavate poolt räägitu baasil. Sealjuures toovad respondendid tuttavate käest kuuldu põhjal õppekogunemiste kohta välja nii mõndagi negatiivset, mis nende hinnangul tegelikult tõeks ei osutunud - näiteks õppekogunemisel toimuv aja raiskamine ning alkoholi tarbimine. Teisalt leidub ka uuringus osalenute seas reservväelasi, kelle sõnul ei kasutatud õppekogunemisel aega piisavalt efektiivselt ning kes toovad ajakasutuse vähesest efektiivsusest välja kui ühe negatiivsema aspekti õppekogunemiste korralduse juures. Seega ei saa õppekogunemiste osas ühiskonnas levivat negatiivset informatsiooni pidada

üheselt tõele mitte vastavaks - pigem on küsimus selles, et erinevate õppekogunemiste tase on väga erinev ning õppekogunemiste mainet kujundavad ühtaegu nii hästi õnnestunud õppekogunemistel osalenute tagasiside kui ka kehvemal tasemel õppekogunemistel osalenute tagasiside. Oluline osa õppekogunemiste mainekujunduse juures võiks ka uuringus osalenute arvates olla õppekogunemiste taseme ühtlustamisel.

Üldise tagasisidena reservväelaste õppekogunemistele võib välja tuua, et õppekogunemiste tase on nii ajakasutuse efektiivsuse, õpetamise efektiivsuse, tehnika kui varustuse osas küllaltki ebaühtlane ning kõigi nende valdkondade osas tuuakse fookusgruppides välja nii positiivseid kui negatiivseid kogemusi.

Õppekogunemisel osalemise rahaline mõju sõltub väga palju konkreetse inimese tööalasest staatusest, sissetulekust ja tööandjast. Õppekogunemisel osalemine on rahaliselt kasulik reeglina üliõpilastele ning reservväelastele, kelle tööandja ei ole peatanud õppekogunemise ajaks töötasu maksmist. Kõrgemapalgalistel kohtadel töötavatele reservväelastele (eriti välismaal töötajatele) on õppekogunemisel osalemine aga majanduslikult ebaotstarbekas.

Õppekogunemiste mõju nii tööle kui pereelule ei ole käesoleva uuringu andmetel enamasti väga suur - õppekogunemine kujutab endast küllaltki lühiajalist tavaelust eemalviibimist, mis üldjuhul ei põhjusta reservväelaste endi hinnangul töö- ega pereelus ületamatuid raskusi. Peamiseks probleemiks on siinkohal õppekogunemise ajaline kokkulangevus oluliste tööalaste, õpingualaste või perekondlike sündmustega, mille puhul on osavõtt õppekogunemisest paratamatult raskendatud. Lahenduseks saaks uuringus osalenud reservväelaste sõnusesel osas olla suurema paindlikkuse pakkumine. Uuringus osalenud reservväelaste tööandjad on üldjuhul aktsepteerinud töötaja õppekogunemisel osalemist ning suuri probleeme ei ole respondentidel selles osas esinenud. Kuid olgugi, et reservväelasel on õigus õppekogunemise ajal töölt puududa või õppetööst mitte osa võtta, võib töö või õpingute ajagraafik siiski teatud takistusi põhjustada. Samuti on uuringus osalenud reservväelaste pereliikmete suhtumine õppekogunemistesse pigem positiivne, kuigi võib täheldada mõningast informatsiooni puudust lähedaste hulgas. Uuringus osalenud reservväelased ise hindavad õppekogunemisel osalemise mõju perekondlikule elule pigem tagasihoidlikuks ning kõige probleemsem on sealjuures taaskord rahaline aspekt.

Uuringu tulemuste põhjal võib öelda, et oluliseks motiveerivaks teguriks, mis ajendab reservväelasi õppekogunemistel osalema, on võimalus kohtuda vanade tuttavate ja teenistuskaaslastega. Lisaks nähakse positiivsena vaheldust tavaelule, mida õppekogunemine pakub ning võimalust aktiivselt puhata, mis on eriti oluline kontoritöötajatele. Samuti motiveerib reservväelasi osalema hästi korraldatud õppekogunemine, kus aeg on otstarbekalt ära sisustatud, kus on võimalus kasutada kaitseväge uuemat tehnikat ning kus õppetegevust viivad läbi motiveeritud instruktorid. Uuringus osalenud respondendid leiavad, et reservväelaste motivatsiooni tõstmiseks on kõige õigem moodus õppekogunemiste taseme ühtlustamine ja tõstmine. Oluline on sealjuures see, et õppekogunemistele kutsutaks reservväelasi üksuste kaupa - nii säilib olulise motivaatorina märgitud võimalus vanade teenistuskaaslastega kohtuda.

Mitmed reservväelased ootaksid kaitsevält õppekogunemiste osas isiklikumat lähenemist, nii et iga inimene määrataks talle sobilikule ametipostile ning tal oleks võimalik kasutada talle vajalikku varustust- selline korraldus võiks vähendada õppekogunemistelt saadavate negatiivsete kogemuste

hulka. Samuti toovad mõned fookusgruppides osalenud välja ettepaneku, et reservväelastele võiks maksta õppekogunemisel osalemise eest tasu nende keskmise palga järgi - see motiveeriks enam ka kõrgemapalgalisi, kes praegusel juhul õppekogunemisel osalemisest palju rahaliselt kaotavad.

Kuigi õppekogunemistest kõrvale hiilimine on uuringus osalenud reservväelaste arvates praegu küllaltki lihtne, ei pooldata üldjuhul sanktsioonide karmistamist, kuna see võiks vastumeelsust riigi ja Kaitseväge suhtes veelgi suurendada. Samuti mõjub madala motivatsiooniga reservväelaste osalemine negatiivselt üldisele õppekogunemise meelsusele ning meeskonnavaimule.

Õppekogunemistel osalevate reservväelaste ühiskondlik tunnustamine oleks samuti üheks lisamotivaatoriks, samas on uuringus osalenud ka juba praegu täheldanud positiivsemat suhtumist riigikaitsega seotud tegevustes osalevatesse inimestesse.

Mõned uuringus osalenud reservväelased sooviksid nii enne osalemist kui ka osalemise ajal lisainformatsiooni selle kohta, mis õppekogunemisel täpsemalt kavas on - see võiks ka tekitada suuremat usaldust selles osas, et aeg saab olema otstarbekalt ära kasutatud. Samuti soovitakse täpsemat informatsiooni õppekogunemise tasustamise ja transpordi kompensatsiooni kohta selleks, et isiklikku või pere-eelarvet paremini planeerida. Lisaks tuuakse fookusgruppides välja ettepanek, et Kaitseväge võiks õppekogunemiste kutseid või informatsiooni saata elektrooniliselt, kuna see muudaks infovahetuse reservväelase jaoks mugavamaks.

Üks osa uuringust kujutas endast ka reservväelaste õppekogunemiste mainekampaania võimalike sõnumite testimist. Kolmest ette antud sõnumist leiab kõige suuremat poolehoidu slängi sõnum, mis tekitab mõnedes reservväelastes positiivset äratundmist ning rõhub "salakeele" kasutamise läbi reservväelaste grupikuuluvusele. Sealjuures märgitakse, et keelekasutus on küllaltki erinev lähtuvalt aastakäigust ning väeosast. Samas tuuakse välja, et enamik ette antud slängisõnadest on pigem negatiivse tähendusega, mis ei ole mainekampaania seisukohast kuigi otstarbekas. Proovile paneku ja arengu sõnum ei ole uuringus osalenud reservväelaste sõnul kooskõlas nende õppekogunemise kogemusega. Nende kahe sõnumi kasutamisel mainekampaanias tuleks uuringus osalenute sõnul esmalt tagada õppekogunemise heal tasemel läbi viimine, vastasel kujul võib tulemus kergesti kujuneda antikampaaniaks. Iseäranis arengu sõnumit peetakse fookusgruppides ebakohaseks või lausa solvavaks. Lisaks tuleks respondentide arvates sellise sõnumi kasutamise korral kindlasti välja tuua näiteid konkreetsetest valdkondadest, kus Kaitseväge arenenud on.

Fookusgruppides toimunud arutelude tulemusel võib öelda, et reservväelased kahtlevad õppekogunemiste mainekampaania vajalikkuses, kuna õppekogunemisel osalemine on kutse saanud reservväelasele kohustuslik ning inimeste hulk, kellele selline kampaania võiks olla suunatud, on ühiskonnas küllaltki väike. Sellest tulenevalt leiavad mitmed uuringus osalenud reservväelased, et raha kulutamise asemel mainekampaaniale, on oluline hoopis tõsta õppekogunemiste taset ning tegeleda sisuliste probleemidega, mis õppekogunemistega seoses on üles kerkinud, näiteks kaaluda õppekogunemisel osalevate reservväelaste keskmise tasu säilitamist.